

TRANSNATIONELL KULTUR I MARGINALEN: ETT VITALT FENOMEN I MOTVIND

Rapport från ett kartläggningsprojekt
utfört av Mångkulturellt centrum
med stöd av Statens Kulturråd

Yael Feiler

med inledning av Tobias Hübinette

Det segregerade och transnationella Sverige. Inledning	3
Det segregerade kulturlivet och den svenska kulturpolitiken. Sammanfattning	9
Tillvägagångssätt och hinder under resans gång	13
Hinder för inkludering. Kulturpolitikens och tjänstemäns observationer	15
Nya vindar, nya kulturpolitiska riktlinjer och konsekvenserna av dessa	17
Arbetarrörelsen och kulturaktörer i marginalen: Fostran och osynliggörande	19
Mångkulturkonsulenters observationer och visioner	25
Från mångkultur till mångfald till "access for all" ...	29
Hinder för inkludering. Kulturaktörers vittnesmål	31
Privatisering, segregation och fördomar	32
Enskilda aktörer om bristande kompetens, fördomar och "integration till varje pris"	34
Etniska föreningar om Byråkrati, privatisering, segregation och kommersiella intressen	37
Privatarrangörer om ekonomiska risker och byråkratiska bidragsregler	40
Samarbete med institutioner: Bristande personresurser, dominans och konkurrens	42
Slutord	45
Noter	46

Transnationell kultur i marginalen

© Mångkulturellt centrum och författaren 2010

Mångkulturellt centrum 2010:5 ISSN 1401-2316

Foto Yael Feiler. Grafisk form Ingrid Ramberg

ISBN 978-91-86429-05-8

Beställ från:

Mångkulturellt centrum, Botkyrka,

147 85 Tumba

08-531 850 21

butiken@mkc.botkyrka.se

www.mkc.botkyrka.se

DET SEGREGERADE OCH TRANSNATIONELLA SVERIGE

Sverige har sedan andra hälften av 1900-talet utvecklats till ett mångkulturellt, mångreligiöst och mångrasialt land, efter att tidigare ha dominerats av en vit, kristen majoritetsbefolkning. Och från att ha varit ett traditionellt utvandrarsland förvändes Sverige under efterkrigstiden till ett invandrarsland. Därmed inleddes också utvecklingen från en centraliserad och homogeniserad nationalstat till ett land präglad av mångfald och heterogenitet. Framväxten av detta nya mångfalds-Sverige accelererades och accentuerades än mer då den tidigare dominerande inomeuropeiska arbetskraftsinvandringen under 1970- och 80-talen ersattes av en utomeuropeisk flyktinginvandring. Detta har kommit att innebära att betydande delar av den svenska befolkningen idag både är icke-kristen och icke-vit (Svanberg & Tydén 1992).

Enligt SCB har närmare en fjärdedel av den svenska befolkningen, knappt 2,3 miljoner individer, någon form av utländskt påbrå. I den bredast möjliga definitionen av utländsk bakgrund ingår invandrade och deras efterkommande liksom även utlandssvenskar födda utomlands, adopterade och deras barn samt så kallade blandade, det vill säga de som har en utlandsfödd och en infödd förälder (SCB 2002). Inom detta befolkningssegment utgör personer med utomeuropeisk bakgrund en tredjedel, knappt 750 000 individer. Det är i första hand denna sistnämnda specifika del av den svenska befolkningen med utländsk bakgrund som har kommit att koncentreras till miljonprogramsområdena i de svenska städerna, vilket framgår av den statistiska rapport som Mångkulturellt centrum sammanställde för Konstnärnsnämndens räkning våren 2009, *Demografisk översikt över de 32 största invandrargrupperna i de 24 största kommunerna* (Hübinette 2009).

Särskilt de större svenska städerna och de tre storstadsregionerna är sedan 1990-talet alltmer uppdelade efter inom- och utomeuropeiskt ursprung. Vita och kristna inomeuropeiska och inomvästerländska invandrade och deras efterkommande, till exempel danskar, normän, tyskar, briter, amerikaner och australiensare som funnits i Sverige sedan 1950- och 60-talen, bor enligt ovan nämnda rapport idag i första hand i områden som domineras av infödda vita svenskar. Det motsatta gäller för icke-vita grupper, såsom turkar, iranier, libaneser, chilensare, colombianer, vietnameser, kineser, pakistanier, etiopier och somalier, vilka ofta är koncentrerade till miljonprogramsområdena. Öst- och sydeuropeiska invandrargrupper såsom serber, bosnier, kroater, greker, italienare, rumäner, ungrare och polacker intar i denna tudelade uppdelning en slags mellanställning. De som befunnit sig i landet sedan 1960- och 70-talen tenderar att vara bosatta i områden dominerade av infödda svenskar, medan de som anlänt under de senaste två decennierna oftare

bor i områden dominerade av andra utlandsfödda. Slutligen utgör gruppen finländare ett särfall då den finska närvaron i Sverige går långt tillbaka i historien. Här styrs bosättningsmönstret, liksom hos majoritetsbefolkningen, mer av klass än av etnicitet (SCB 2008).

Den globala uppdelningen och motsättningen mellan Nord och Syd och mellan Väst och Öst reflekteras alltså idag ända ned på stadsdelsnivå i de svenska städerna. Hösten 2009 indikerade statistiska mätningar att boendesegregationen i landets städer har eskalerat än mer under 2000-talet, och detta från ett utgångsläge som såg negativt ut redan på 1990-talet (SCB 2010). I stadsdelar som Rinkeby i Stockholm, Fittja i Botkyrka, Herrgården i Malmö och Bergsjön i Göteborg har numera över 90 procent av befolkningen någon form av utländsk bakgrund, i första hand en utomeuropeisk och utomvästerländsk sådan. Medan Göteborg framstår som Sveriges mest segregerade stad, så framstår Sverige i en europeisk jämförelse idag som ett land där den etniskt-kulturella boendesegregationen har gått mycket långt (Andersson et al. 2010).

Offentlig statistik visar vidare att inkomstskillnaderna mellan olika samhällsgrupper har ökat under samma period. Särskilt gäller detta skillnaderna mellan inrikes och utrikes födda. Forskning har påvisat att när boendesegregationen och inkomstklyftorna ökar i samhället, så drabbar detta särskilt barn och ungdomar samt unga vuxna. Det är också bland personer under 18 år som den etniskt-kulturella boendesegregationen är allra tydligast (SCB 2007, 2008). Nära hälften av alla barn och ungdomar med utomvästerländsk bakgrund är idag koncentrerade till tio svenska kommuner, och till vissa specifika stadsdelar och miljonprogramsområden inom dessa. Samtidigt har hälften av Sveriges 290 kommuner knappt några barn eller ungdomar alls med utomvästerländsk bakgrund med undantag av adopterade och blandade. Det är inom ramen för denna segregerade bostadsmarknad, som också avspeglas på arbetsmarknaden, som det nya transnationella Sverige tagit form.

Nya perspektiv föder nya begrepp

Alltsedan 1990-talet har ett nytt synsätt vuxit fram inom det fält och den forskning som ägnar sig åt internationell migration. Från att tidigare ha arbetat med begrepp som migration, exil och invandrare har ett skifte ägt rum där de två tvillingbegreppen diaspora och transnationalism kommit att komplettera och i vissa fall till och med ersätta ett nationalstats- och majoritetscentrerat tänkande (Olsson et al. 2007). Under 1900-talets stora internationella migrationsströmmar, och särskilt i och med efterkrigstidens icke-vita invandring till västvärlden från de före detta europeiska kolonierna, togs det mer eller mindre för givet att en flyttning var permanent och att en migrant eller en invandrargrupp skulle rota sig och i slutändan uppgå i majoritetssamhället. Detta statiska, utvecklingspräglade och normativa tänkande satte nationalstatens och majoritetsbefolkningens perspektiv och önsknings i centrum. Något som kommit att präglade både forskning, politik och praktik.

Under 1990-talet började forskningen dock uppmärksamma nya och förändrade mönster bland migranter och invandrargrupper. Nya studier visade att många fortsatte att upprätthålla kontinuerliga och täta kontakter med flera hemländer och med landsmän i andra världsländer, och detta i en sådan omfattning att de traditionella teorier och modeller som då rådde inom den internationella migrationsforskningen kom att upplevas som otillräckliga (Basch et al. 1994; Glick Schiller et al. 1992). Bland annat uppmärksammades att migranter började resa tillbaka till ursprungslandet allt oftare liksom besöka landsmän i andra länder, samt att många ingick i

familjenätverk som sträckte sig över flera nationalstater. Ökade ekonomiska transaktioner, bidrag och gåvor till släktingar i hemlandet, samt ett expanderande "etniskt företagande" med internationella förtecken var också del av denna utveckling. Likaså ett allt starkare politiskt engagemang från många migrantgruppers sida, i ursprungslandet, i värdlandet och ibland också på global nivå.

I detta sammanhang började termen transnationalism användas alltmer, och diasporabegreppet som tidigare mest brukats i historiska sammanhang för att beteckna klassiska diasporor – antikens greker, eller armenierna och judarna – kom att appliceras på allt fler migrantgrupper. Denna utveckling kopplades till en mängd olika samtidsfenomen: globaliseringen och den ökande mobiliteten, nationalstatens minskade betydelse och den marknadsliberala ekonomins expansion, internets genombrott och framväxten av ett nätverkssamhälle samt ett allmänt etniskt nyvaknande. Forskarvärlden började snart tala om transnationella rörelser och nätverk, transnationella rum och gemenskaper, transnationella kulturer och medvetanden, transnationella familjer och karriärer, och inte minst transnationella diasporor (Alinia 2004; Brah 1996; Faist 2000; Povrzanovic Frykman 2004; Wahlbeck 1999).

Om det transnationellas motsats förenklat kan sägas vara det nationella, så är exilen något av en motsats till diasporan. En diaspora kan enklast förklaras som en etnisk minoritet som bibehåller både emotionella, symboliska, materiella och oftast också familjemässiga band till ett föreställt eller verkligt ursprungsland, och som därmed interagerar med medlemmar från samma etniska grupp både i hemlandet och i andra världsländer (Clifford 1994; Cohen 1997; Safran 1991; Sheffer 2003). En minoritet i exil kan sägas genomgå en diasporisering när den börjar leva, verka och handla transnationellt. Forskarna kan därmed även tala om "sovande" diasporor, det vill säga etniska minoriteter som existerar som kategori men som ännu ej utvecklat ett diasporiskt gruppmedvetande och en transnationell gemenskap. Den tidigare mer "negativa" synen på en diaspora som en mer eller mindre isolerad minoritet som skiljts från sitt hemland genom en traumatisk och oftast våldsamt händelse och som odlar en aldrig slocknande återvändandemyt har därmed ersatts av en mer "positiv" och dynamisk definition där diasporans gränsöverskridande praktiker och heterogena och hybrida karaktär ibland till och med ses som en symbol för globalisering och kosmopolitanism.

Att anlägga detta nya transnationella perspektiv på dagens Sverige innebär att skifta fokus från ett nationellt och majoritetsdominerat tänkande, där invandrade och minoriteter definieras utifrån sina tillkortakommanden och "hot" i relation till den inhemska bofasta majoriteten, till ett transnationellt tänkande som erkänner de olika diasporagruppernas egna drivkrafter och handlingsutrymmen. Detta perspektivskifte innebär inte att en diasporisering av en viss etnisk grupp automatiskt leder till ökad integration i och interaktion med majoritetssamhället. En diaspora brukar nämligen utveckla sin egen logik och sitt eget transnationella rum som både skiljer sig från hemlandet och värdlandet, ett slags tredje rum eller en så kallad tredje identitet. Diasporiskt präglade grupper är numera aktörer och faktorer att räkna med på den globala arenan, vid sidan av nationalstater och internationella organisationer. Exempelvis Rushdie-affären och debatterna kring Muhammedteckningarna samt det pågående "kriget mot terrorismen" kan i hög grad sägas ha transnationella förtecken. Detsamma gäller fredsprocesserna

... från ett nationellt och majoritetsdominerat tänkande där invandrade och minoriteter definieras utifrån sina tillkortakommanden och "hot" i relation till den inhemska bofasta majoriteten, till ett transnationellt tänkande som erkänner de olika diasporagruppernas egna drivkrafter och handlingsutrymmen.

i exempelvis Aceh i Indonesien, Nordirland och Sri Lanka, vilka alla möjliggjorts genom aktivt deltagande av transnationella diasporanätverk.

Det transnationellas närvaro i dagens Sverige uppmärksammas allt oftare även i media. På senare tid har vi bland annat kunnat följa den iranska diasporans gröna rörelse och dess kamp för reformer i hemlandet, den irakiska diasporans deltagande i hemlandets valkampanj liksom hur den chilenska diasporans drabbats av jordbävningen i Chile, samt hur den turkiska diasporan reagerat i samband med folkmordsdebatten i den svenska riksdagen.

Transnationalitet – det normala i kulturlivet

Inom kulturlivet slutligen har transnationalitet historiskt sett varit det naturliga tillståndet snarare än ett undantag, trots nationalstaternas försök att skapa en homogeniserad, "ren" och "ursprunglig" nationell kultur. Den europeiska högkultur som producerades och konsumerades inom överklassen under 1700- och 1800-talen kände inga gränser och det gjorde inte heller den populärkultur som växte fram under 1900-talet. Samtidigt är dagens svenska kultursektor, i synnerhet den institutionaliserade så kallade "finkulturen", men också den mer etablerade populärkulturen, i huvudsak dominerad av infödda svenskar. Den transnationella kultur som utmanar det nationella svenska kulturarvet och det samtida segregerade kulturlivet, och som är ämnet för denna rapport, äger i stället i första hand rum på geografiskt marginaliserade urbana platser kopplade till olika diasporiska nätverk.

Tobias Hübinette

Referenser

- Alinia, Minoo. 2004. *Spaces of diasporas. Kurdish identities, experiences of otherness and politics of belonging*. Göteborg University: Department of Sociology.
- Andersson, Roger, Åsa Bråmås & Emma Holmqvist. 2010. "Counteracting segregation: Swedish policies and experiences". *Housing Studies* 25 (2): 237-256.
- Basch, Linda, Nina Glick Schiller & Cristina Szanton Blanc. 1994. *Nations unbound. Transnational projects, postcolonial predicaments, and deterritorialized nation-states*. Amsterdam: Gordon & Breach.
- Brah, Avtar. 1996. *Cartographies of diaspora*. London: Routledge.
- Clifford, James. 1994. "Diasporas". *Cultural Anthropology* 9 (3): 302-338.
- Cohen, Robin. 1997. *Global diasporas. An introduction*. London: UCL Press.
- Faist, Thomas. 2000. *The volume and dynamics of international migration and transnational social spaces*. Oxford: Oxford University Press.
- Glick Schiller, Nina, Linda Basch & Cristina Blanc-Szanton (red). 1992. *Towards a transnational perspective on migration: Race, class, ethnicity, and nationalism reconsidered*. New York: New York Academy of Sciences.
- Hübinette, Tobias. 2009. *Demografisk översikt över de 32 största invandrargrupperna i de 24 största kommunerna*. Botkyrka: Mångkulturellt centrum.
- Olsson, Erik, Catarina Lundqvist, Annika Rabo, Lena Sawyer, Östen Wahlbeck & Lisa Åkesson (red.). 2007. *Transnationella rum. Diaspora, migration och gränsöverskridande relationer*. Umeå: Boréa.
- Povranovic Frykman, Maja (red.). 2004. *Transnational spaces: Disciplinary perspectives*. Malmö: Malmö University Press.

- Safran, William. 1991. "Diasporas in modern societies: Myths of homeland and return". *Diaspora* 1 (1): 83–99.
- Sheffer, Gabriel. 2003. *Diaspora politics: At home abroad*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Statistiska centralbyrån. 2002. *Personer med utländsk bakgrund. Riktlinjer för redovisning i statistiken*. Stockholm: SCB.
- 2007. *Barn, boendesegregation och skolresultat*. Stockholm: SCB.
- 2008. *Invandrades flyttmönster*. Stockholm: SCB.
- Statistiska centralbyrån. 2008. *Integration. En beskrivning av läget i Sverige*. Stockholm: SCB.
- 2010. *Statistik efter LUA-område*: <http://www.ssd.scb.se/databaser/makro/MainTable.asp?yp=bergman&xu=scb&omradekod=AA&omradetext=Allm%E4n+statistik&lang=1> (2010-04-14)
- Svanberg, Ingvar & Mattias Tydén. 1992. *Tusen år av invandring. En svensk kulturhistoria*. Stockholm: Gidlund.
- Vertovec, Steven (1999) "Conceiving and researching transnationalism". *Ethnic & Racial Studies* 22(2): 447-462.
- Wahlbeck, Östen. 1999. *Kurdish diasporas: A comparative study of Kurdish refugee communities*. Basingstoke: Macmillan.

JURIDISK KONSULT
JOUREN i STOCKHOLM

Enheten är på Gillerbacken 43-3 st, Bandhagen
-utökad service, först i EU i branschen av överprökliga dygnet runt jouravdelning

Har du juridiska problem?
Det kan gälla skilsmässa

FAEKW

Vårb

ts
skolan

Provräna

0
0 73

GRATIS

del Latinoamericana de So
Stockholm

Com

ula en vigencia de la Ley
idad de una reforma a la L
en cuya promulgación y
todos Juntos en un mismo
80 Horas Frente al Part
íticos (Váster Parties,
atinoamericana de Sol
ales (Foro Latinoamer
los Cinco, que se ha u

Los Humanos.
el Retorno
sion de niños y niñas.
ho a las condiciones So
a los trabajadores.
ría del contrato de tra
sion familiar.
cion de todos y toda

IA ALALEY, MO
STICIA SOCIO

45414

page 1/1

Fares Karam

Fadi
073-744 87 92

Colosseum

Dani
0700-16 42 99

Gårdsvägen 7, 169 70 Solna

13 februari 2010 21⁰⁰-03⁰⁰

RIKO
DEME
MA U
بگبر پد
VICT
BY C
POSZK
IZLOŽE
DA LI V

E
E

DET SEGREGERADE KULTURLIVET OCH DEN SVENSKA KULTURPOLITIKEN

En strategi för att uppnå de nya kulturpolitiska målen såsom de formulerats i regeringens proposition *Tid för kultur* 2009/10:3 handlar om att "främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan". Bakgrunden till detta mål sammanfattas och formuleras på följande sätt:

Samhällets internationalisering ger kulturlivet bättre möjligheter att utvecklas. Lika viktigt som det är att svensk kultur kan nå utanför landets gränser, är det att vi är öppna för impulser från andra länder. Det inspirerar både publik och kulturutövare och kan ge nya kunskaper och perspektiv. Från kulturpolitisk utgångspunkt är det viktigt att framhålla kvalitet, konstnärlig integritet, ömsesidighet och långsiktighet i det internationella utbytet. De ökade internationella kontakterna har starkt bidragit till att samhället har blivit interkulturellt, med en blandning av uttryck och erfarenheter på både individ- och samhällsnivå. Det interkulturella utbytet har, liksom det internationella, en stor betydelse för kulturlivets utveckling. (*Tid för kultur* 2009/10:3, s. 26)

Flera studier har påvisat att ett internationellt utbyte även sker utanför de statligt subventionerade institutionerna, tack vare individer och grupper med rötter och kontakter utanför Sverige (Edström 2007; Lagerkvist 2000; Pripp 2004). Det har vidare påpekats att även "internt" interkulturellt utbyte, det vill säga den kulturutövning som diasporiska gemenskaper bedriver inom landets gränser, bidrar till att främja det nya kulturpolitiska målet gällande internationalisering. Den tidigare nämnda rapporten *Demografisk översikt över de 32 största invandrargrupperna i de 24 största kommunerna* (Hübinette 2009) ger en fingervisning om var och av vilka denna kulturutövning kan tänkas bedrivas, nämligen i första hand bland landets minoriteter och på urbana platser som präglas av segregation och geografisk marginalisering men som samtidigt har starka kopplingar till transnationella nätverk och strukturer.

Det finns således en målsättning från majoritetssamhällets sida att inkludera olika transnationella kulturyrtingar i en gemensam kultursektor. Föreliggande undersökning har därför haft som mål att spåra, kartlägga och kontextualisera, och därigenom synliggöra denna typ av transnationellt präglade kulturella uttryck och arrangemang. Ännu ett mål med rapporten har varit att förstå, identifiera och ringa in de hinder och svårigheter som omger verksamheten och som trots en omvittnad vitalitet hittills har hämmat den önskade inkluderingen inom det etablerade kulturlivet.

Att spåra och ringa in rapportens "objekt" har inte varit en enkel uppgift. Det finns många skäl till att denna kulturverksamhet kan beskrivas som osynlig. Jag kommer här nedan att redogöra för de strategier jag använde mig av för att närma mig och komma åt producenterna av denna kulturverksamhet, som jag i undersökningen genomgående har valt att benämna *kulturaktörer i marginalen*, och även beskriva de svårigheter jag mötte under arbetet. Denna redogörelse tycks mig nödvändig eftersom mina erfarenheter kan vara till nytta för kommande projekt av liknande slag.

Efter att ha intervjuat och sammanställt ett stort antal informanternas olika utsagor har vissa mönster kunnat skönjas som jag redan här önskar sammanfatta. Kulturpolitiker och tjänstemän samt kulturaktörer och producenter vilkas sammantagna redogörelser utgör denna rapport

Två förändringsprocesser i samhället präglar villkoren för kulturaktörer i marginalen. Dels handlar det om den pågående nedmonteringen av välfärdsstaten med alla de praktiska konsekvenserna för välfärden å ena sidan, och för migrations- och integrationspolitiken å den andra. ... Dels har utvecklingen mot ökad projektifiering av offentlig verksamhet, det vill säga att avgränsade projekt ersätter löpande verksamhet, försvårat orienteringen för kulturaktörer i marginalen ...

huvudkällor, vittnar för det första närmast samstämmigt om att det finns en stark korrelation mellan tendenser och förändringar i "storpolitiken" och den lokala kulturpolitiken, något som i sin tur präglar villkoren för den specifika nationella och marginaliserade kulturverksamhet som står i fokus i denna rapport. Dessa redogörelser har jag valt att gruppera och tematisera under de två centrala avsnitten "Konstaterade hinder för inkludering utifrån kulturpolitikens och tjänstemäns observationer" samt "Hinder för inkludering utifrån kulturaktörers vittnesmål". Då dessa avsnitt är koncentrerade kring ett fåtal representativa exempel, kompletteras denna del av rapporten med en bilaga där fler kulturaktörer i marginalen kommer till tals. Bilagan följs av ett appendix, en lista där de kulturaktörer som jag kommit i kontakt med namnges.

Två förändringsprocesser i samhället präglar villkoren för kulturaktörer i marginalen. *Dels* handlar det om den pågående nedmonteringen av välfärdsstaten med alla de praktiska konsekvenserna för välfärden å ena sidan, och för migrations- och integrationspolitiken å den andra. Exempelvis har privatiseringar bidragit till en minskad tillgång till och minskade resurser för allmänna samlingslokaler, däribland arbetarrörelsens traditionella mötesplatser. Att allt fler scener drivs kommersiellt försvårar på olika sätt för just kulturaktörer i marginalen. *Dels* har utvecklingen mot ökad projektifiering av offentlig verksamhet, det vill säga att avgränsade projekt ersätter löpande verksamhet, försvårat orienteringen för kulturaktörer i marginalen och resulterat i kortsiktiga lösningar som i sin tur äventyrar kulturproduktionens kvalitet.

Dessa förändringar i kombination med försvagningen av de traditionella folkrörelserna har banat väg för nya allianser mellan studieförbunden och kulturaktörer i marginalen. Det finns uppenbara vinster med denna allians för alla parter, men samtidigt skapar den ett beroende och ett statusproblem för kulturaktörer i marginalen. Organiseringen av kulturverksamhet inom ramen för studieförbundens struktur har också en koppling till integrationspolitiken. En politik som en informant definierar som "integration till varje pris" har resulterat i ett minskat samhällsstöd till så kallad "kulturbevarande" verksamhet, vilket fått konsekvenser för kulturaktörers självdefiniering och verksamhetsstrategier. Samma policy har även präglat förhållandet mellan kulturproducenterna och studieförbunden. Studieförbundens bildningsuppdrag – att lära ut "aktiv demokrati

och delaktighet” – förkroppsligas i dessa relationer genom folkbildningens grundpelare studiecirkeln. Studiecirkelmodellen erbjuds både som en lösning på kulturaktörers praktiska problem och som en inträdesport till det svenska samhället.

Suget efter så kallad ”kulturbevarande” verksamhet är, trots signalerna från samhällssidan, fortsatt starkt; privata entreprenörer har således tillgång till en stor målgrupp för etniskt definierade kulturarrangemang, ofta med inslag av internationellt utbyte. Ett minskat samhällsstöd till föreningsverksamheten och en minskad tillgång till offentligt finansierade lokaler gör också att behovet av och marknaden för privata lösningar ökar. Utifrån ett strikt kulturstödsperspektiv har inte kommersiellt bedrivna arrangemang någon rätt till stöd. Ekonomin blir således en avgörande faktor vid sidan av migrationspolitikens regelverk och visumtvång som äventyrar många av dessa initiativ, och speciellt de som innehåller ett internationellt utbyte. Resultatet har i slutändan blivit att starka och etablerade arrangörer numera dominerar fältet och behärskar dess utbud, inte alltid i samförstånd med de direkta målgrupperna.

Ett intressant tredje alternativ, vid sidan av förenings- respektive privatdrivna arrangemang, håller på att växa fram i Göteborg där man har en medveten policy för att främja samarbeten mellan stadens institutioner å ena sidan och såväl privata entreprenörer som etniska kulturföreningar å den andra. Motsvarande försök i mindre skala sker även vid Länsmusiken i Stockholm, och även på andra håll. Dessa samarbeten är dock inte problemfria, och enligt informanter med insyn i processerna sker de oftast på institutionernas villkor.

Det transnationella kulturlivet i Sverige är en svårfångad företeelse som inte så lätt låter sig definieras och kategoriseras. Fältet är brokigt, rörigt och motigt: otippade samarbeten och oväntade konflikter mellan stora och små sinsemellan konkurrerande aktörer; enskilda tillfälliga arrangörer sida vid sida med välorganiserade nätverk; traditionella arenor sida vid sida med nya scener samt okända och ideella satsningar sida vid sida med kommersiella är bara några aspekter som kan nämnas. Den förenklade dikotomin professionella/amatörer oavsett om man använder kvalitetsbegreppet eller frågan om försörjning som kriterium räcker inte heller till för att förstå det transnationella kulturlivet i marginalen.

En hisnande insikt är den ofantliga mängden kulturella aktiviteter, uttryck och arrangemang som pågår i transnationella sammanhang i de svenska storstädernas utkanter, och som ständigt interagerar med otaliga internationella aktörer. Varje ny ”upptäckt” leder till ytterligare fler upptäckter av nya arrangemang, nya arenor och nya aktörer, samtidigt som ”nya” upptäckter föråldras, förändras och dyker upp i nya nätverk och allianser. Transnationell kultur i marginalen är i högsta grad en ”färskvara”. En kartläggning som denna kan därför inte erbjuda något annat än ett smakprov, ett antal nedslag och en preliminär översikt. De personer, organisationer och verksamheter som förekommer i texten finns presenterade mer i detalj i rapportens bilaga.

Då ambitionen ändå måste vara att inkludera och bereda plats för detta levande kulturliv i vårt gemensamma offentliga rum, gäller det att bevaka och dokumentera det fortlöpande. En nätbaserad katalog eller en databas skulle kunna vara en form. I en sådan skulle arrangörer med fördel kunna utgöra en huvudkategori. De olika arrangörernas kontaktnät gentemot både artister och arenor gör dem mest lämpliga och fruktbara att ha fokus på. Förutom en satsning på den tekniska konstruktionen av databasen bör det också avsättas personella resurser som fortlöpande kan ägna sig åt detta arbete.

Mer att läsa

På Mångkulturellt centrum's webbplats finns en bilaga till denna rapport som innehåller en detaljerad redogörelse för ett antal arenor, arrangörer och aktörer.

Referenser

- Edström, Nina. 2007. *Framtidens kultur och etnisk mångfald i kulturlivet*. Botkyrka: Mångkulturellt centrum.
- Hübinette, Tobias. 2009. *Demografisk översikt över de 32 största invandrargrupperna i de 24 största kommunerna*. Botkyrka: Mångkulturellt centrum.
- Lagerkvist, Cajsa. 2000. *Världar emellan? Frågan om etnisk mångfald i kulturlivet*. Stockholm: Arbetslivsinstitutet.
- Pripp, Oscar (red.). 2004. *Mångfald i kulturlivet*. Botkyrka: Mångkulturellt centrum.
- Tid för kultur*. Stockholm: Regeringens proposition 2009/10:3. Stockholm: Fritze.

TILLVÄGAGÅNGSSÄTT OCH HINDER UNDER RESANS GÅNG

Materialinsamlingen till denna rapport präglades av att undersökningens "objekt", det vill säga kulturaktörer i marginalen, är ett både omfattande och svårångat fenomen. Eftersom fältet är mycket brett och befinner sig i ständig förändring bestämde jag mig tidigt för att tillämpa ett öppet tillvägagångssätt. Jag ville inte från början bestämma vilka kategorier som skulle vara vägledande: geografiska, etniska, eller genremässiga. Istället bestämde jag mig för att låta materialet "tala om det för mig", och att kategorisera i efterhand. Målet var att under materialinsamlingsfasen hitta tillräckligt många exempel som sammantaget skulle kunna vara representativa för fältet. Eftersom den tidigare nämnda demografiska kartläggningen *Demografisk översikt över de 32 största invandrar-grupperna i de 24 största kommunerna* (Hübinette 2009) gav mig en fingervisning om var och av vilka denna kulturutövning kunde tänkas bedrivas, nämligen bland landets diasporor och i första hand på urbana platser präglade av geografisk marginalisering, bestämde jag mig för att fokusera på landets tre storstäder Stockholm, Göteborg och Malmö.¹

Som ett sätt att närma mig ett relativt okänt fält valde jag att börja "gräva där jag stod". Jag inledde således med samtal med kollegor på Mångkulturellt centrum i Fittja. Flera av dem hade intressanta tips, alltifrån information om kulturaktörer de själva kände, grupperingar de själva ingick i, eller verksamheter de kände till, till tips på kontaktpersoner och organisationer som i sin tur skulle kunna föra mig vidare. Jag antecknade och skapade listor, och parallellt började jag dokumentera affischering i det offentliga rummet som annonserade om kommande evenemang. Min idé var att dessa synliga tecken på olika slags kulturverksamhet skulle föra mig vidare till mindre synliga sammanhang och aktörer. Även här började jag gräva där jag stod. Jag fokuserade på affischer i Fittja i Botkyrka kommun där jag arbetade under tiden för undersökningen, och i Stockholmsförorten Rågsved där jag bor. Affischerna innehöll oftast uppgifter om artister, lokaler och arrangörer, antingen på svenska eller på andra språk. Jag noterade tidigt att vissa arrangörer och lokaler tycktes dyka upp oftare än andra. En prioriteringsordning började sakta men säkert utkristallisera sig, och mina listor blev allt längre.

Jag sökte även information från andra källor såsom lokaltidningar som annonserade om händelser eller verksamheter i framför allt Söderort. Internet kom också att bli en stor tillgång under resans gång, både för att komplettera information och, inte minst, för att upptäcka länkade verksamheter och aktörer. Efter cirka en månad gick jag vidare med informationen och rangordnade och sorterade. Nu var det möjligt att börja sortera; individer, organisationer, genrer, händelser, arenor och arrangörer var några av de kategorier som jag laborerade med.

Ett kriterium på *kulturverksamhet i marginalen* var inledningsvis att den äger rum "utanför etablissemangen" och inte får bidrag. Dock visade det sig att flera kulturaktörer i marginalen faktiskt bedriver verksamhet i samarbete med etablerade aktörer som exempelvis studieförbund eller statsstödda institutioner, vilket försvårade en tydlig gränsdragning. Även kategoriseringen av aktörerna var besvärlig. Kulturaktörer i marginalen försörjer sig ofta, trots utbildning och gediget kunnande inom andra yrken än de konstnärliga, till exempel som lärare i skolan eller inom folkbildningen. Andra sysslar med sin konstnärliga verksamhet enbart på fritiden, och vissa lyckas hålla igång två olika verksamheter parallellt – en konstnärlig och en utomkonstnärlig. Vilka av aktörerna som kan anses vara professionella var därför inte alltid glasklart, och jag valde till slut att stryka gränsdragningen mellan professionella och amatörer.

Efter att ha skaffat mig bakgrundsinformation om ett stort antal individer och verksamheter valde jag ut ett antal namn vilka enligt min bedömning kunde anses som potentiellt viktiga informanter. Flera av dem jag ringat in visade sig dock vara svåra att nå, att alls hitta eller komma till tals med. Misstänksamhet och fientlighet från informanterna var en inte ovanlig reaktion. Någon undrade exempelvis varför man "plötsligt var intresserad av dem", och en annan uttryckte bitterhet över den isolering som annars utgjorde normalläget. Kulturverksamheten i marginalen är också ibland något av en ekonomisk "gråzon" och därför undrade vissa om undersökningen var ett slags kontroll och vägrade lämna någon information. Det krävdes ofta övertalning och öppenhet från min sida, parat med ett personligt engagemang för att till slut vinna vissa informanters förtroende. I slutändan blev urvalet av informanter som fått komma till tals i denna rapport helt enkelt dem jag lyckades komma i kontakt med inom tidsramen för projektet, som var villiga att medverka och vilkas information jag bedömde som fruktbar för projektets syfte. Jag tog kontakt per mejl eller telefon, och genomförde därefter antingen telefonintervjuer eller intervjuer i samband med fysiska möten.

Kartlägningsprocesserna i Göteborg och Malmö slutligen gick till på ett liknande sätt. Även här fick jag tips om vissa nyckelpersoner och organisationer, och via dessa gick jag vidare för att hitta lämpliga informanter. Eftersom studiebesöken i Göteborg och i Malmö ägde rum först när grundarbetet och materialinsamlingen i Stockholm var långt gånget var kategorierna redan något klarare, vilket förenklade arbetet. Mina förutsättningar för materialinsamling i Malmö och i Göteborg var dock något begränsade eftersom fysiska möten bara kunde äga rum under kortare studiebesök. Jag saknar därtill detaljerad lokalkännedom om dessa städer och är mindre bekant med den kulturella kontexten.

HINDER FÖR INKLUDERING.

**KULTURPOLITIKERS OCH
TJÄNSTEMÄNS OBSERVATIONER**

WFO SURYOYO

GABI CONDA VS BIG DADDY FADI
FÖR FÖRSTA GÅNGEN NÅGONSIN PÅ SAMMA SCEN
CHANSEN ATT SE SYRIANERNAS BÄSTA RAPPARE BATTLE

KVÄLLENS SÅNGARE

Rami Adam

RAMI ADAM

30 oktober kl. 21:00

St Pedrus & Paulus festlokal
i Hallunda Tomtbergav. 8

**VAR MED OCH UPPLEV DEN GRYMASTE
SYRIANSKA TILLSTÄLLNING NÅGONSIN**

Förköp 100:-

Vid dörren 150kr
VID KONTAKT AV BILJETTER VAR GODA HÖR AV ER TILL JOSEF: 0739 290 244

notouch
PRODUCTION

NYA VINDAR, NYA KULTURPOLITISKA RIKTLINJER OCH KONSEKVENSERNA AV DESSA

Eftersom en betydande del av kulturproduktionen i marginalen sker inom ramen för kulturföreningar, vilka fungerar som arrangörer och som en länk till enskilda fria kulturaktörer, finns det anledning att redogöra för verksamhetsvillkoren för dessa. Avsnittet som följer här nedan redogör för dessa villkor utifrån kulturpolitikens och tjänstemäns observationer.

Projektfiering och "integration till varje pris"

En övergripande svårighet som flera informanter vittnar om är den aktuella kulturpolitiska riktlinjen att stödja enskilda projekt framför löpande verksamhet. Allan Axelsson vid Stockholms läns landstings kulturnämnd förklarar exempelvis att endast ett fåtal organisationer/föreningar söker och beviljas verksamhetsstöd. Det är sällan som nya kandidater kommer in med ansökningar, och gör de det beviljas de nästan aldrig några anslag. Enligt Axelsson prioriteras inte heller längre mångfaldsfrågor. Vid regeringsskiftet 2006 försvann exempelvis det kulturstöd baserat på medlemsantal som de så kallade etniska kulturföreningarna fram tills dess kunnat erhålla.

Axelsson tar också upp vad han beskriver som otydligheten i kulturnämndens riktlinjer för kulturstöd. Enligt riktlinjerna ska verksamheten/projektet "hålla hög kvalitet och verka i linje med fyra målområden som kulturnämnden antagit samt med de av landstinget i övrigt antagna kulturpolitiska målen som anges i nämndens budget."

De fyra målområdena rubriceras som demokrati, jämställdhet mellan könen, jämlikhet mellan olika sociala och kulturella grupper och tillgänglighet för funktionshindrade.²

Enligt Axelsson är det dock inte dessa riktlinjer som styr vem som beviljas bidrag. Riktlinjerna anses tillgodosedda när de formulerats skriftligt i föreningarnas stadgar, och i praktiken är det ett helt annat prioriteringsområde som påverkar vilka som får bidrag, nämligen att verksamheten vänder sig till barn och ungdomar.

Andra generella kriterier är enligt Axelsson att ansökan vittnar om ett genomtänkt, välplanerat och genomförbart projekt, samt att det kan tänkas få regional och social spridning. Det anses dessutom fördelaktigt om projektet redan har fått ekonomiskt stöd från annat håll.

Milinko Mijatovic, verksamhetssekreterare för SIOS, Samarbetsorgan för etniska organisationer i Sverige, anser att kultur- och fritidssektorn i kommunerna förlorat mycket resurser generellt. Han bekräftar de ovan nämnda observationerna, och tolkar de beskrivna förändringarna som ideologiskt styrda. Mijatovic menar exempelvis att en strävan efter "integration till varje pris" motiverade det indragna stödet till de etniska kulturföreningarna. Deras verksamhet betraktades

som "kulturbevarande" och ansågs därmed motverka det stora integrationsmålet. Det var därför som verksamhetsstödet och stödet för möteslokaler för dessa togs bort.³

Splittring, anpassning, kommersialisering

De ändrade ekonomiska förutsättningarna har fått stora konsekvenser för kulturaktörer i marginalen. Enligt Mijatovic resulterade förlusten av samlingslokaler och det drastiskt minskade stödet till löpande verksamhet i en allmän splittring där sammanhang och kontinuitet blev lidande. Bidragsgivarnas ändrade syn på kulturföreningarnas verksamhet resulterade i sin tur i en strategisk anpassning. Enligt Nina Edströms rapport *Framtidens kultur och etnisk mångfald i kulturlivet* (Edström 2007) kan "... en tydlig utveckling av bidragsgivningen/ansökningarna ... skönjas,

Att föreningarna slipper den krångliga redovisningen får också till följd att verksamheten inte dokumenteras på samma sätt som tidigare och därför blir mindre synlig.

där en rörelse bort från etnisk och kulturell särart ersatts av en ökad grad av samling kring konsten". Detta innebär att aktörerna – kulturskapare och producenter, däribland kulturföreningar – har tvingats att omdefiniera sin verksamhet, ibland döpa om den, ibland förändra dess innehåll. Beroendet av ideella insatser och enskilda eldsjälur har ökat markant. I stället för att söka projektstöd, en process som anses krävande i förhållande till den eventuella beviljade summans storlek, börjar man anordna fester som alternativ finansieringskälla.

Dessutom behöver man då inte redovisa resultatet för bidragsgivaren – ännu en administrativ insats som är betungande för föreningar med begränsade resurser.

Att föreningarna slipper den krångliga redovisningen får också till följd, påpekar Mijatovic, att verksamheten inte dokumenteras på samma sätt som tidigare och därför blir mindre synlig. Dessutom ägnas mycket av föreningarnas kraft åt fester vars innehåll enligt Mijatovic ofta är torftigt och vars kommersiella syfte inte alltid gagnar föreningens övergripande mål. Mijatovic menar att detta även resulterat i att professionella kulturutövare inom föreningarna flytt fältet och sökt sig till det fria kulturlivet vilket utarmat kulturföreningarna än mer och i slutänden äventyrar deras status som kulturproducenter att räkna med.

Minskat ekonomiskt stöd drabbar även andra typer av föreningar. Enligt Paula Hoffman, konstansvarig vid Folkets hus och parker, har också konstföreningar haft ekonomiska svårigheter den senaste tiden. Dessa svårigheter drabbar framför allt de konstnärer som enligt Hoffman står utanför dessa organisationer och "aldrig kommer in i systemet". Hon menar att det är just detta som förklarar den försvinnande lilla andel konstnärer med icke-svensk bakgrund inom organisationer som exempelvis KRO (Konstnärernas riksförbund).

ARBETARRÖRELSEN OCH KULTURAKTÖRER I MARGINALEN: FOSTRAN OCH OSYNLIGGÖRANDE

En av de etniska kulturföreningarnas strategier för att övervinna de ekonomiska svårigheterna är enligt både Axelsson och Mijatovic att vända sig till studieförbunden. Föreningarna får på det sättet hjälp med de byråkratiska och ekonomiska delarna av sin verksamhet och även med lokaler för sina aktiviteter. Föreningarnas verksamhet inom ramen för studieförbunden organiseras oftast i form av studiecirkel, en förutsättning för statsbidraget. Studieförbunden redovisar verksamheten och får ersättning via Folkbildningsrådet.

Riktlinjerna för det stöd som studieförbunden får i samband med aktiviteter kring "invandrare" har dock nyligen ändrats. Tomas Östlund på Folkbildningsrådet förklarar att fördelningen av detta stöd tidigare baserades på uppgifter om kursdeltagarnas födelse land, och att man tog för givet att studieförbunden behövde extra stöd för verksamheten med de utlandsfödda. Numera är det i stället de aktuella, konstaterade behoven som styr. Östlund menar dock att bidragsstorleken inte kommer att minska som en konsekvens av denna förändring. Studieförbunden får således extra bidrag för insatser som tillgängliggör studieförbundens aktivitet för dem som annars skulle exkluderas. Detta gäller exempelvis dem som inte behärskar svenska, och som behöver hjälp med översättning av studiematerialet för att delta i verksamheten. Peter Ohlsson, ansvarig för verksamheten med föreningar inom ABF i Göteborg uppfattar Folkbildningsrådets nya regler gällande detta särskilda bidrag som onödigt byråkratiska och resurskrävande. I Göteborg använder man förstärkningsbidraget till kurser och inte till kulturarrangemang. Oftast används bidraget som en förstärkning av löner till dem som rekryterar deltagare till sina kurser.

De ovan nämnda nya riktlinjerna ligger enligt min tolkning i linje med en välvillig önskan att undvika kategorisering. I kombination med andra riktlinjer riskerar effekten dock bli kontraproduktiv: ett slags tvångsmässig "integration till varje pris".

Exempel: ABF i Göteborg

Flera informanter som verkar inom ramen för studieförbundet ABF bekräftar och förtydligar det ovan sagda. Den tidigare nämnde Peter Ohlsson bekräftar exempelvis att de etniska kulturföreningarnas verksamhet inom ramen för studieförbunden är betydande. Enligt honom samarbetar ABF i Göteborg med över 150 olika etniska/kulturföreningar. Stadens övriga studieförbund samarbetar sammantaget med ytterligare ett 50-tal föreningar. På studieförbundets hemsida står det exempelvis att ABF i Göteborg "har ett fantastiskt bra samarbete med många föreningar och särskilt ett stort antal invandrar- och kulturföreningar", vilket enligt Ohlsson är resultat av lång-

siktig satsning och utvecklingsarbete.⁴ Enligt honom bedrivs hälften av de 320 000 studietimmar som ABF i Göteborg årligen rapporterar till Folkbildningsrådet, och som utgör underlag för statsbidraget, på ett annat språk än svenska. Hälften av studiecirkelarna utgörs vidare av etniska kulturföreningars verksamhet och över hälften av de 2025 kulturprogram som ABF i Göteborg arrangerar årligen sker i samarbete med dessa.

Ohlsson menar att ABF inte lägger sig i innehållet i föreningarnas verksamhet samtidigt som man anpassar sina stödinsatser till de olika föreningarnas behov och önskemål. Kulturarangemang kräver framförhållning och Ohlsson menar att dessa planeras gemensamt med föreningarna. För att kunna redovisa detta samarbete i form av "kulturtimmar" krävs att ABF förekommer tydligt som medarrangör i annonseringen. Studieförbunden får även särskilt stöd för

Om målgruppen tidigare var den svenska arbetarklassen så är det "invandrarna" som nu är målgruppen för det demokratiska bildningsuppdraget.

"kulturarrangemang" som de genomför i direkt samarbete med kulturföreningarna.⁵ Samtidigt som det intensiva samarbetet mellan studieförbunden och kulturföreningarna underlättat kulturföreningarnas verksamhet har det också påverkat ABF.

Peter Ohlsson vittnar om de stora förändringar som skett i cirkelsammansättningen på ABF under de senaste 20 åren. I början av 1990-talet stod arbetarrörelsens traditionella medlemsorganisationer, såsom LO-facken, Hyresgästföreningen och PRO, tillsammans med "allmänheten" för 75 procent av verksamheten. De resterande 25 procenten rubricerades som "övrigt". År 2010 är enligt Ohlsson förhållandet på väg mot det omvända: 50 procent av verksamheten består av det som förr kallades "övrigt", det vill säga i huvudsak de etniska kulturföreningarnas verksamhet samt musikverksamheten.⁶ Allmänhetens andel, det vill säga de studiecirkel som inte riktar sig mot en specifik målgrupp utan ingår i studieförbundets allmänna utbud, har minskat markant.

Förändringen har enligt Ohlsson sin bakgrund i både de traditionella folkrörelsernas allmänna försvagning och i den ökade invandringen. Ohlsson menar att studieförbundens uppdrag inte har ändrats, men att det nu är en annan målgrupp man riktar sig till. De traditionella medlemsorganisationerna har inte längre samma behov av det som studieförbunden har i uppdrag att lära ut: demokrati och delaktighet. Kursutbudets förändrade sammansättning tycks också vara en konsekvens av förbundets förändrade medlemsammansättning och behov. Till exempel kretsar ett ökat antal kurser med "allmänheten" som målgrupp kring olika konstgenrer som måleri, musik, teater etc., medan antalet "allmänt bildande" kurser minskar i antal.

Jag tolkar Ohlssons resonemang så att "allmänheten" i detta sammanhang idag är en svensk medelklass som fram till 1980-talet betraktades som arbetarklass och var medlemmar i ABFs ovan nämnda "traditionella medlemsorganisationer". Förändringen i det öppna kursutbudets innehåll vittnar om studieförbundets anpassning till denna nya situation. Studieförbundets bildningsuppdrag gentemot "allmänheten" anses alltså vara fullföljt varför det öppna kursutbudet nu innehåller annat än fostran till "demokrati och delaktighet". För att tala klarspråk: om målgruppen tidigare var den svenska arbetarklassen så är det "invandrarna" som nu är målgruppen för det demokratiska bildningsuppdraget.

Däremot menar Ohlsson att cirkelverksamhetens etniska sammansättning inte har påverkat ABF vad gäller representationen inom organisationen. Bland medarbetarna har enligt Ohlsson visserligen kring en tredjedel sitt ursprung i något annat land, vilket i och för sig påverkar organisationen i jämförelse med hur det var på den tiden när "en finne och en jugoslav fick

representera mångkultur". Ohlsson håller dock med om att detta inte har påverkat styrelsesammansättningen. I styrelsen uppgår de etniska föreningarnas representation till fem procent, medan den bland deltagarna är 50 procent – tio gånger så mycket. Trots att det enligt Ohlsson inte har någon praktisk betydelse, menar han att det har ett starkt symbolvärde. Enligt honom är det "rörelsens konservatism" som utgör ett hinder för den gamla folkrörelsen att navigera i det nya mångfalds-Sverige. Den bristfälliga representationen är inte bara ett demokratiskt problem, utan ökar också den osynlighet som drabbar kulturaktörer i marginalen vars kulturverksamhet på grund av samarbetet med studieförbunden skrivs över på de sistnämndas "konto".

En liknande konservatism och tröghet i systemet observeras inom ramen för det tidigare nämnda KRO – Konstnärernas riksförbund – också det en folkrörelse. Kraven som ställs för att inkluderas som medlem (och därigenom få ett yrkeserkännande) och som innebär att man måste ha ställt ut sin konst ett antal gånger, hindrar enligt Paula Hoffman, konstansvarig vid Folkets hus och parker, många konstnärer från "andra kulturer" att ta sig in i systemet. Wanna Spiridonidou, handläggare för konst vid Arbetsförmedling Kultur i Stockholm, bekräftar den observationen som också är tillämpbar på huruvida en arbetssökande kan definieras som kulturarbetare. Spiridonidou menar att "man har ingen chans" om man inte har alla sina dokument i ordning, och därigenom kan bevisa att man är professionell i bemärkelsen att man har försörjt sig som kulturarbetare under en sammanhängande period.

Så kallade "utifrån kommande" konstnärer har alltså mycket svårt att "komma in" i systemet och förblir osynliga även statistiskt sett, när de varken räknas som arbetssökande eller som förbundsmedlemmar.

Så kallade "utifrån kommande" konstnärer har alltså mycket svårt att "komma in" i systemet och förblir osynliga även statistiskt sett, när de varken räknas som arbetssökande eller som förbundsmedlemmar.

Exempel: ABF i Huddinge

Verksamheten som ABF Huddinge bedriver i stadsdelen Vårby gård är ett intressant exempel som bekräftar de observationer som informanterna ovan redogjort för.⁷

Enligt Carin Forsberg, ansvarig för Kultur- och bildningscentrum i Vårby gård, är centrumbildningen ett svar på ett flertal etniska föreningars behov som ABF i Huddinge har täta kontakter med. Frågan om möteslokaler ringades in som ett övergripande behov. Huset i Vårby gård ansågs lämpligt dels tack vare sin geografiska placering i ett område där de flesta föreningarnas medlemmar bor, dels tack vare att lokaler och faciliteter motsvarade behoven. ABF ville agera "mer än bidragsgivare och administratör" för föreningarnas kulturverksamhet och verka i linje med det ovan nämnda "integrationsmålet" samt med fostran till demokrati. Enligt Forsberg ville ABF introducera de etniska kulturföreningarna till strategier och verktyg "för att leva och verka i Sverige på lika villkor som svenskarna", samtidigt som man agerade för att luckra upp föreningarnas kulturbevarande verksamhet som ansågs motverka integrationen genom att vara exkluderande. Idén bakom Kultur- och bildningscentrum i Vårby gård var att ge föreningarna möjlighet att träffa varandra och uppleva varandras verksamhet.⁸

Forsberg ser gärna att huset blir mer än en arena där cirkelaktivitet pågår. Hon önskar en naturlig mötesplats där mycket folk kan samlas och där "mycket annat kan hända": föredrag, fester och kulturarrangemang, gärna med internationella utbyten. Forsberg nämner i detta sam-

manhang de hinder som handläggningen enligt de svenska visumreglerna innebär. Till exempel berättar Forsberg om att azerbajdzjanska föreningen hade långtgående planer på en konsert med gäststartister från Azerbajdzjan som till slut inte erhöll visum. Ett annat observerat hinder gäller ekonomin. Resurserna från Folkbildningsrådet räcker inte till för att involvera föreningarna i husets vardagsrutiner. Våren 2010 har man exempelvis endast fått resurser för en praktikant genom ett arbetslöshetsprojekt. På grund av de begränsade resurserna är inte heller husets reception bemannad, vilket medför att det inte kan stå öppet. Det förhindrar spontana besök och visionen om en naturlig mötesplats i huset förblir därmed just en vision.

Ett annat problem är husets relativa isolering, något som hänger samman med bostadssegregationen. Enligt Forsberg "vågar inte" Huddingeborna ta sig till Vårby gård på grund av områdets "dåliga rykte". ABF i Huddinge har därför inte lyckats placera någon ordinarie cirkelverksamhet i Vårby gård. Cirklar med arvoderade lärare som även kräver avgift från deltagarna placeras bara i Folkets hus i Huddinge centrum. Till Kultur- och bildningscentra i Vårby gård är det bara lokalinvånarna som kommer, och de cirklar som placeras där är "nollcirklar" med betydligt lägre status. De kräver varken avgift eller erbjuder arvode till kursledarna. Den lägre statusen är ett återkommande inslag vad gäller villkoren för kulturaktörer i marginalen. Mönstret känns igen från andra analyser av frågor kring segregation och diskriminering i det svenska samhället i stort.

Enligt Peter Ohlsson från ABF i Göteborg är segregationen i Göteborg lika stor som i Stockholm. Som parallellt exempel till situationen i Vårby gård nämner han Angered dit "pensionärer aldrig åker...". Segregationen i Göteborg är enligt Ohlsson "gjuten i betong".⁹

Även Catarina Bergil, ansvarig för Världskulturmuseets program, beskriver Göteborg som en segregerad stad och menar att museets besöksstatistik vittnar om detta. Framför allt är det innerstadens vita medelklass som museet når.

Exempel: Folkets hus och parker

Folkets hus och parker är en institution som i likhet med studieförbunden har sitt ursprung i arbetarrörelsen och som på senare år har genomgått förändringar. Enligt Paula Hoffman befinner sig Folkets hus och parker mitt uppe i en identitetskris. Folkets hus har i årtal präglats av arbetarrörelsen. LO, ABF, HSB och PRO med flera organisationer har alltid varit framträdande i Folkets hus olika föreningar. Men det politiska landskapet är förändrat och det uppstår nya behov. Idag heter det på webbplatsen att Folkets hus och parker utgör "mötesplatser åt alla, och ett brett kultur- och nöjesutbud för människor i hela landet", vilket betyder en opolitisk mötesplats.¹⁰ Hoffman menar dock att det på grund av "tröghet i systemet" är svårt för organisationen att leva upp till målsättningen: "man ska vara till för alla men man har fortfarande en grundstruktur som bygger på arbetarrörelsens historia och traditioner". Till exempel menar hon att Folkets hus i förorter som Hallunda "har svårt att vara en plats för de som bor där". Hon instämmer också i Ohlssons syn på representation: "man måste se till att styrelsernas ledamöter representerar de som bor där", något som oftast inte är fallet.

Det som Hoffman kallar "projektifieringen" av verksamheten är en genomgående trend i tiden som påverkar kulturföreningarnas verksamhet negativt. Exempelvis är det svårt att arbeta med samtidskonst ute i landet om man inte tillåts göra det långsiktigt. Hoffman nämner Mångkulturåret som ett exempel på ett "projekt" som fick mycket uppmärksamhet och resurser, men

som det sedan inte fanns någon fortsättning på: "... det är bra med projekt, men det måste finnas en vardag som inte är lika glammig men som måste finnas där." Hennes slutsats är därför att det är viktigt att hålla infrastrukturen vid liv.

Vidare vittnar Hoffman om att anslaget till samlingslokalerna och även konstanslagen har skurits ned drastiskt på senare tid.¹¹ Konsekvenserna kan enligt Hoffman se lite olika ut för olika Folkets hus: det finns de som har kommunala anslag och de som inte har det. Några är aktiva och drivna, andra är passiva och "sovande". Dessutom menar Hoffman att grundtanken med Folkets hus som en demokratisk mötesplats för alla är svår att upprätthålla, när de ekonomiska villkoren dikterar vardagen och fastigheten måste hyras ut till externa aktiviteter för att organisationen ska överleva.

Ordföranden i Nya Rågsveds Folkets hus Leif Rönngren vittnar om hur samhällliga förändringar påverkat husets verksamhet. Nya Rågsveds Folkets hus försöker enligt Rönngren förvalta en kulturådra och ett aktivt kulturliv som finns i området. Efter en stormig förvandling från Medborgarhus till Folkets hus i början av 1980-talet blev föreningen beroende av kommunens bidrag. I och med att verksamhetsstödet minskade under 1990-talet startade föreningen, liksom många andra Folkets hus-föreningar, ett aktiebolag för att kunna jobba kommersiellt med exempelvis konferenspaket och uthyrning av lokaler.¹² På grund av det tidigare nämnda neddragna stödet till samlingslokaler blev även det fria föreningslivet tvunget att finna nya arenor för sin verksamhet. Det finns därför en efterfrågan på de samlingslokaler som Folkets hus har ett kommunalt uppdrag att erbjuda.

Rönngren uppfattar dock kommunens policy som motsägelsefull och kontraproduktiv då man å ena sidan ger uppdrag och å andra sidan minskar resurserna för att genomföra uppdraget i fråga. Att dessutom andra verksamheter får ökat stöd, som inte erbjuder mötesplatser över kulturgränserna, undergräver Folkets hus verksamhet. Rönngren menar nämligen att etniska föreningar fortfarande får stöd för att bedriva kulturverksamhet "i separata öar", och att många potentiella besökare därför uteblir från att besöka den mötesplats över kultur-, etnicitets- och åldersgränser som Folkets hus har ambitionen att utgöra.

Det dilemma som Rönngren beskriver speglar på mikronivå den kamp som folkrörelserna utkämpar för att överhuvudtaget överleva i en tid av nya marknadsliberala villkor.

LIVE KONSERT

STOCKHOLM 2009

Lördag 29 augusti
Rågsved Folketshus
Start 17:00-05:00

PRICE
250:-

MARK DE GUY

Manne And Nanno

Doors open 17:00

T-bana: Gröna linjen
mot Hagsåtra
station RÅGSVED

info:

Buy tickets now @

076-281 25 03

070-527 99 47

073-762 80 68

CHRIS

Chapeaux De Guinee

NAV i samarbete
m. Nooks ARK

Sponsorer:

connectganda.com

Arrangör: NAV

NAV.SS

MÅNGKULTURKONSULENTERS OBSERVATIONER OCH VISIONER

Mångkulturkonsulenternas reflektioner kring villkoren för kulturaktörer i marginalen ringar in problemområden som bristande kompetens, avsaknad av infrastruktur och problematiska kategoriseringar.

När det gäller bedömningen av ansökningar för kulturbidrag från kulturaktörer i marginalen noterar mångkulturkonsulenten Susan Rundberg en bristande kompetens hos bidragsgivarna. Hon menar att många kulturella uttryck, ofta med anknytning till icke-västerländska minoriteter, är obekanta för de experter som är satta att bedöma dem. Rundberg menar att dans är en svårbedömd genre, till skillnad från musik. Exempelvis berättar hon att afrikansk dans inte klassas som professionell modern dans och därför inte uppfyller kriterierna för statligt kulturbidrag, exempelvis från Statens Kulturråd. Hon menar att det inte finns tillräckligt med kunskap inom Kulturrådet om dessa former och önskar en breddning av kompetensen gällande icke-västerländska kulturuttryck. Rundberg menar också att förutfattade meningar ofta styr beslutfattarna. När projektet Majsha/Miss Africa Sweden sökte stöd hos kulturförvaltningen stirrade beslutfattarna sig blinda på rubriken, och uppfattade projektet som en skönhetstävling. De ställde sig tveksamma utifrån ett jämställdhetsperspektiv, men projektets verkliga syfte och mål var att genom starka kvinnliga förebilder just stärka självkänslan hos kvinnor inom den afrikanska minoriteten i Sverige.

Avsaknaden av kompetens vid bedömning av marginaliserade kulturella uttryck bekräftas även på annat håll. Exempelvis menar Aldo Iskra, före detta kulturpolitiker i Malmö samt utredare och konsult, att man generellt ligger efter i utvecklingen.¹³ Förutom avsaknaden av kompetens och former för att inkludera det "annorlunda" menar Iskra att det alltför ofta är administratörer som ensamma avgör bidrags- och rekryteringsbeslut.

Den tidigare mångkulturkonsulenten i Södermanland, Alar Kuutmann, lyfter fram några av de hinder som dyker upp i samband med internationella utbytesprojekt. Enligt honom handlar det framför allt om en avsaknad av infrastruktur. Därför återkommer samma svårigheter gång på gång, till exempel besvärlig handläggning av visumansökningar, samt projektens totala beroende av ideella insatser och eldsjälur.¹⁴

Mångkulturkonsulenten vid Kultur i Väst Rasoul Nejadmehr talar om en djup problematik i den allmänt rådande kulturpolitiken gentemot kulturaktörer i marginalen. Han menar att de anpassningskrav som kulturpolitiker ställer, till exempel att kulturskaparna ska organisera sig i föreningsform som en förutsättning för stöd, innebär mer än bara praktiska och administrativa hinder. Förutom svårigheten att anpassa aktiviteterna till dessa kriterier och mallar, menar

Nejadmehr att det unika i många aktiviteter går förlorat i och med anpassningen. Själv väljer han därför ibland att se mellan fingrarna för att istället ge stöd till de projekt han utifrån sina egna kriterier tror på. De projekt som kommer från det "fria kulturlivet" och som söker stöd hos mångkulturkonsulenten Nejadmehr får stöd i egenskap av föreningar, samtidigt som de erhåller handledning för att kunna fungera i det professionella kulturlivet. Nejadmehrs definition är att "de fria kulturutövarna är fria så länge de inte sitter i knät på staten", och det är just därför som han anser det vara viktigt att "släppa dem fria" sedan de har fått stöd och handledning.

Nejadmehrs visioner om nödvändiga kulturpolitiska insatser utgår från hans tolkning av begreppet mångfald och syftar till inkludering av kulturaktörer i marginalen i det gemensamma kulturlivet. Nejadmehr anser att den naturliga utvecklingen av den svenska kulturen går mot

"mångfald". Det "naturliga" i denna utveckling

När projektet Majsha/Miss Africa Sweden sökte stöd hos kulturförvaltningen stirrade beslutfattarna sig blinda på rubriken, och uppfattade projektet som en skönhetstävling. De ställde sig tveksamma utifrån ett jämställdhetsperspektiv, medan projektets verkliga syfte och mål var att genom starka kvinnliga förebilder just stärka självkänslan hos kvinnor inom den afrikanska minoriteten i Sverige.

består i en pågående förändring i den nationella självuppfattningen: en rörelse från en föreställning om en nationell och homogen kultur med kyrkan och staten som den nationella identitetens representanter, till en inkludering av kulturkonsumenterna i hela kedjan av urval, produktion och konsumtion. Denna delaktighet får en ny och mer konkret betydelse i och med de digitala mediernas genombrott. Från statens

synvinkel innebär samma process mindre styrning och mer resurser.

Nejadmehr poängterar samtidigt att det är viktigt att inte förväxla "mångfald" och "mångkultur" rakt av med "invandrare". För att motverka den kultursyn som likställer "mångfald" och "mångkultur" med "invandrare", något som enligt Nejadmehr skapar "kulturöar" snarare än inkludering, tillämpar Kultur i Väst en tydlig strategi i förhållande till olika kulturaktörers ansökningar. Man uppmuntrar verksamhet i form av projekt och hybrida nätverksbildningar snarare än enskilda föreningar. I dessa hybrida nätverk förväntas gemensamma intressen vara dragningskraften och inte deltagarnas enskilda etniska identifikationer. Även samarbete mellan kulturföreningar uppmuntras och får stöd. Ashar Khan från Wama event och kommunikation, en kulturaktör som driver frågor kring tillgänglighet, aktivt deltagande samt nya former för utbud och publikarbete i kultur-Sverige, menar att det finns demografiska skäl till att minska stödet till enskilda kulturföreningar.¹⁵ Khan förklarar det med att "andra generationens invandrare", det vill säga de som är födda i Sverige av invandrade föräldrar, har andra behov än föräldragenerationen. Kulturaktiviteter som fokuserar på att bevara kontakten med "hemlandet" som exempelvis språkkurser är inte längre lika aktuella. Den unga generationen är enligt Khan och flera andra informanter mer intresserad av hybrida former och uttryck, vilket vittnar om nya behov. Därför är inte den etniska kategoriseringen (till exempel i form av etniska kulturföreningar) enligt Khan längre lika aktuell. De aktiviteter som Wama event och kommunikation initierar riktar sig i stället till intressegrupper med målet att blanda nytta med nöje och att skapa mötesplatser för blandade publikgrupper.

Nejadmehr vill även problematisera det vedertagna begreppet "kulturutbyte" och vill utvidga det till att inbegripa mer än endast gästspel. Han menar att ett utbyte också kan innebära en blandning mellan det lokala och det regionala såväl som mellan det privata och det offentliga

liksom mellan det nationella och det globala. Kulturföreningarna som söker stöd för "kulturutbyte" vill enligt Nejadmehr ofta göra "sin grej", det vill säga producera ett kulturevenemang för en specifik målgrupp. Nejadmehr poängterar att det är viktigt att tillgängliggöra resurser för kulturföreningarna, men samtidigt också uppmana dem till samarbete med olika institutioner.¹⁶ En genomtänkt strategi för Kultur i Väst har därför varit att uppmuntra nya samarbeten som skapar förutsättningar för att producera den önskade hybrida kulturen. Konceptet har inspirerats av det samarbete som redan existerar mellan föreningarna och näringslivet, främst småföretagare. Flera kulturföreningar vittnar om att de samarbetar med privata entreprenörer som investerar pengar i kulturarrangemang initierade av föreningarna, som också utgör en länk till betalade publik.

Kultur i Väst erbjuder ekonomiskt stöd som gör det fördelaktigt för de offentliga arenorna att samarbeta med kulturföreningar. Konserthus-

set i Göteborg är exempelvis en sådan arena som ägs av regionen och som samarbetar med både föreningar och privata entreprenörer. En annan typ av samarbete är den mellan *Artisten*, en scen inom ramen för Högskolan för scen och musik vid Göteborgs universitet, och olika föreningar. Det samarbetet handlar vanligen om internationella gäststartister. Föreningen kontaktar skolan som

erbjuder sin lokal gratis och dessutom själva kan utnyttja samma artist som gästlärare. Ännu ett exempel är Folkteatern som har öppnat en av sina scener för liknande aktiviteter. Nejadmehr har också strävat efter att knyta regionteatrarna till samma koncept, och i samarbete med dem kan man också anordna miniturnéer till en för arrangörerna rimlig(are) kostnad.

Ifrågasättandet av kategorier och strävan efter hybrida grupperingar ställer även principiella krav på samarbetena. Catharina Bergil, programansvarig vid Världskulturmuseet i Göteborg, beskriver hur deras linje har präglats museets ställningstagande i förhållande till förfrågningar om samarbeten med kulturaktörer i marginalen. Museet försöker välja samarbeten kring teman som kan utgöra gemensamma nämnare över "kulturgränserna". Bergil erkänner dock att det inte alltid är lätt att få till stånd sådana samarbeten och att museet ännu inte fullt ut blivit den hybrida mötesplats som den kulturpolitiska policyn strävat efter.

Ansätser till samarbeten mellan kulturaktörer i marginalen och kulturinstitutioner existerar även på andra håll. ReOrients verksamhet i Södra teaterns lokaler har exempelvis utvecklats ur ett liknande samarbete. Såväl samarbetet som resultatet har dock kritiserats av vissa informanter med insyn i processen.

Leila Österlind, etnolog som tidigare var verksam inom ramen för ReOrient, anser till exempel att ReOrient i huvudsak bestått av medarbetare sprungna ur den vita medelklassen, något som påverkat hela verksamheten. Enligt henne paketerades världsmusiken med den infödda medelklassen för ögonen, och det var bara de som tillhörde ReOrients egen krets som hade möjligheter att initiera projekt. Inga av de volontärer som ingick i strukturen, och som betecknande nog ofta hade utländsk bakgrund, erbjöds heller en riktig anställning eller ens ordentligt betalt.¹⁷ Österlind menar att "inom organisationen var 'invandrarskap' lika med 'oseriös'". Hennes beskrivning innebär att en verksamhet som syftade till integration paradoxalt nog reproducerade segregeringande mönster.

För att motverka den kultursyn som likställer "mångfald" och "mångkultur" med "invandrare", något som enligt Nejadmehr skapar "kulturöar" snarare än inkludering, tillämpar Kultur i Väst en tydlig strategi i förhållande till olika kulturaktörers ansökningar. Man uppmuntrar verksamhet i form av projekt och hybrida nätverksbildningar snarare än enskilda föreningar.

Österlind anser även att principen "mångkultur till varje pris" präglar danskvällarna på ReOrient Club. De återkommande konflikterna kring dj-båsen är enligt Österlind symptomatiska för hela ReOrient. Eftersom det finns så få ställen i Storstockholm där man kan dansa till så kallad orientalsk musik, musik som i första hand härrör från Nordafrika och Västasien, brukar kvällarna domineras av grupper med ursprung i dessa regioner som förväntar sig att få dansa till "sin" musik. Dj:erna däremot är ovilliga att spela "för mycket" musik av en viss etnisk karaktär, och vill i stället spela "blandat".

Österlind funderar slutligen kring vad som skulle ha hänt om inte ReOrient funnits, och menar att ReOrient snarare har stoppat kulturaktörers initiativ än fångat upp dem. Hon menar att ReOrient har varit en så mäktig aktör - inte minst ekonomiskt - att den sugit upp mycket av initiativmöjligheterna från andra potentiella aktörer. ReOrient har fått ett slags "monopol på invandramusik", och inte minst på de ekonomiska resurserna. Alla andra arrangemang (förutom de i Solnahallen, som också är en stor aktör) framstår därmed som "fjuttiga förortsarrangemang". De saknar dessutom finansiering och blir därför dyra att både producera och att besöka. Österlind menar att ReOrient's monopol är både ekonomiskt och symboliskt; det innefattar också det centrala läget och Södra teaterns lokaler. Enligt Österlind har endast ett fåtal events arrangerats i samarbete med etniska kulturföreningar och dessa har varit misslyckade, bland annat på grund av de stränga regler som dikteras av ReOrient.

FRÅN MÅNGKULTUR TILL MÅNGFALD TILL ACCESS FOR ALL ...

En som problematiserar tendensen att bortse från etniska kategorier och att istället satsa på hybrida sammanhang och intressegrupper är den tidigare nämnde Aldo Iskra. Iskra menar att motståndet mot etniska kategorier är förlegat, och att det hänger kvar från en tid då frågan "var kommer du ifrån?" var ett sätt att peka ut en viss persons utseende, till exempel klädstil eller anletsdrag såsom tecken på "annanhet". Iskra menar att ett annat ursprung än svenskt numera betraktas mer som en tillgång. Iskra refererar här till det sätt på vilket identitetspolitik och frågor om kategorisering utvecklats i USA. Där, menar Iskra, talar man idag inte bara om "African-American". I stället har man börjat använda en mer detaljerad kategorisering, till exempel "Morrocan-American" och så vidare. Det viktiga, hävdar Iskra, är att benämningarna signalerar en grundinformation om erfarenheter, både negativa och positiva, som individer kan dela med sig av och identifiera sig med.

Utifrån sina erfarenheter från Malmö beskriver Iskra en glidning som ägt rum i begrepps användningen: från "mångkultur" till "mångfald", och från en breddning av begreppet mångfald till att inkludera – förutom etnicitet – även kategorier som genus och social klass, till utvecklandet av ett nytt begrepp kallat "Access for All" (tillgänglighet för alla). Iskra menar att problematiseringen av begreppet mångfald i sig är positiv, men att begreppet Access for All "tappar styrka gällande mångfald" eftersom det enligt Iskra bortser från de icke-vita kropparnas konkreta närvaro. Iskra poängterar att den breddning av fokus som det nya begreppet vittnar om, har andra konsekvenser än rent retoriska och att det resulterar i nya praktiker. Man strävar inte längre efter inkludering, samtidigt som man exkluderar de "annorlundiserade" kropparna från diskussionen genom att tillämpa "färgblindhet". "Det vi behöver", menar Iskra, är att låta de stora institutionerna "färgas av förändringen". Just nu känns det, menar han, "som man har givit upp det...".

الحفل للعوائل
والكبلات فقط

الحفل
عزفه في
السويدي

www.hassanalrassam.com

تلتقون مع سندباد العراق
النجم المتألق

Irakiska Stjärnan

HASSAN ALRASSAM

حسن الرسام

5.12.2009

21:00 - 03:00

المطرب الشاب

حسام

DJ Samer

250 kr سعر البطاقة

350 kr (مع مزه | med meza)

Adress: Hallunda Festvåning

Tomtbergavägen 8, 145 67 Norsborg

0700152306 | 0738772564 | 0736981733

للحجز والمعلومات

inChileno.com

alatin.com

örband

MOR

EN

009

ketto
for film
ticketbox.se

HINDER FÖR INKLUDERING.

KULTURAKTÖRERS VITNESMÅL

PRIVATISERING, SEGREGATION OCH FÖRDOMAR

EXEMPEL: RICARDO DONOSO. Donoso är en erfaren konstnär, arrangör och konsthallschef på Edsviks konsthall i Sollentuna kommun.¹⁸ Tack vare sin position har han en viss kulturpolitisk makt, och passar kanske inte längre in under beteckningen kulturaktörer i marginalen. Hans erfarenheter och insikter från dryga 30 år i Sverige är dock lärorika att beakta i detta sammanhang, då de bekräftar de observationer som ringats in i avsnittet om kulturpolitikerna och tjänstemäns observationer.

Donoso beskriver samhällsklimatet och de kulturpolitiska förutsättningarna som gynnsammare under 1990-talet, och menar att detta möjliggjorde exempelvis hans egna framgångar. Dagens politiska styre och den marknadsliberala ideologin påverkar däremot enligt Donoso förutsättningarna för kulturaktörer i marginalen på ett negativt sätt. Privatiseringar gör att kulturföreningarna får mindre stöd och därför tappar medlemmar. Nedmonteringen av kulturinstitutioner som Konstfrämjandet, Skådebanan och Riksställningar – enligt Donoso även detta ett resultat av den förhärskande marknadsliberala ideologin – begränsar möjligheterna för kulturaktörer i marginalen genom att de måste välja kommersiella vägar, med de olika innehållsliga och kvalitativa konsekvenser detta medför.

Donoso vittnar om flera andra fenomen som han observerat och som han menar kan betraktas som hinder. Ett sådant är att den etablerade kulturvärlden i allmänhet och konstvärlden i synnerhet är elitistiska och därför svåra att tränga in i – och då inte bara för aktörer med utländsk bakgrund.

Fördomar och segregeringar är ett annat återkommande hinder. Exempelvis berättar Donoso om beslutfattare som stoppar kulturinitiativ utanför stadens centrum på grund av fördomar gällande förorten. Donosos idé om att starta en konsthall i Upplands Väsby bemöttes till exempel inledningsvis med skepsis från kommunens sida som inte trodde att det fanns några konstintresserade i Väsby. Förutfattade meningar och segregeringar finns enligt Donoso också inom andra delar av kulturvärlden. Ett utbyte med världskända latinamerikanska konstnärer som han arrangerade och som resulterade i en utställning titulerades exempelvis i media som "invandrarkonst".

Segregerande mönster tycks dessutom reproduceras kontinuerligt. Donoso vittnar om att konstnärer med invandrabakgrund som söker sig till etablerade konstarenor i centrum ofta slussas vidare ut till hans konsthall: "Jag är invandrare; då ska jag bara ställa ut invandrare." Donoso vittnar också om att svenska etablerade konstnärer länge tvekade innan de vågade samarbeta med honom och visa sina verk i Väsby eller i Edsviks konsthall.

Segregerande mönster och fördomar i kombination med den semantiska sammanslagningen "förort" och "invandrare" utgör således ett hot för svenska konstnärer som är rädda om sin status, samtidigt som de i och med detta reproducerar samma segregeringar. Resonemanget stämmer väl överens med den observation som Paula Hoffman, konstansvarig inom Folkets hus och parker, delgav och som vittnade om att "...det inte är så hippt att ställa ut på Folkets hus. Konstnärerna själva är lite rädda att komma ut ur stan."

Donoso berättar också att han, på grund av sin utländska bakgrund, måste vara väldigt noga med dokumentationen av sitt arbete. Trots många års erfarenhet och trots framgångar tycks han gång på gång behöva bevisa sin lämplighet som konstnär och chef. Donoso har en väl genomtänkt taktik för att bekämpa dessa hinder. Han vill förändra det negativa kulturklimatet genom konkreta åtgärder och kulturpolitiskt arbete:

- Han är medveten om svårigheter för kulturaktörer i marginalen och ser därför till att släppa in dessa i sin verksamhet.
- Även när det gäller kontakten med utlandet söker han medvetet upp perifera museer för sina utbytesprojekt.
- Inom ramen för sin konstpedagogiska verksamhet jobbar han för att förvandla en enligt honom elitistisk konstutbildning till folkbildning.
- Han initierar tematiska utställningar med fokus på marginaliserade folkgrupper och ser också till att "blanda" konst istället för att skapa "invandrarkonst" för målgruppen "invandrare".
- Han ser till att anpassa sig efter det nuvarande kulturklimatet där det offentliga stödet har minskats och där det även öppnats upp för sponsring och för mindre traditionella utställningsarenor.

Segregerande mönster och fördomar i kombination med den semantiska sammanslagningen "förort" och "invandrare" utgör således ett hot för svenska konstnärer som är rädda om sin status, samtidigt som de i och med detta reproducerar samma segregeringar..

Donoso, som beskriver sig själv som både hårdhudad, politiskt medveten och envis, uppmanar kulturaktörer i marginalen att hålla nyfikenheten levande, att envist gå vidare trots motgångar och att engagera sig politiskt och ta plats i sammanhang där de kulturpolitiska besluten tas.

ENSKILDA AKTÖRER OM BRISTANDE KOMPETENS, FÖRDOMAR OCH ”INTEGRATION TILL VARJE PRIS”

EXEMPEL: USHA BALASUNDARAM och KARIM RASHED. Ett exempel som vittnar om den bristande kompetensen i bedömningen av ”annorlunda” uttryck samt bristande infrastruktur för inkludering är Bharatanatyam-dansaren och koreografen Usha Balasundaram. Balasundaram har studerat vid ett namnkunnigt dansinstitut i Indien och har samarbetat med världsberömda koreografer. Men trots sin spetskompetens och trots hjälp från kulturbyråkrater och tjänstemän har hon förblivit marginaliserad, och hennes kompetens har inte tagits till vara.¹⁹ Balasundaram som våren 2010 vidareutbildar sig inom ramen för kursen *Mångkulturens dans* (30 hp) på Danshögskolan i Stockholm, menar exempelvis att denna enstaka kurs tycks värderas högre här i Sverige än den mångåriga kvalificerade utbildningen hon har från Indien.

Balasundaram, som tillhör de kulturaktörer i marginalen som känner till och har en viss kunskap om bidrags- och stipendiemöjligheter, menar också att hennes förslag till internationella utbytesprojekt inte erhåller stöd eftersom sakkunniga i dessa ärenden inte känner till eller kan bedöma värdet på hennes eller de internationella artisternas professionella bakgrund. På grund av bristande infrastruktur tas inte heller Balasundarams internationella kontaktnät tillvara. Förutom kontakter med artister från flera asiatiska länder, däribland Kina, Japan, Indien, Bangladesh, Thailand och Indonesien, har hon även etablerade kontakter med dessa länders diplomatiska representanter i Sverige. Bristande infrastruktur ökar också Balasundarams beroendeställning i förhållande till indiska kulturellrepresentanter. Hon menar att stödet ofta beror på personkemi vilket gör att ett byte av en tjänsteman plötsligt kan påverka hennes verksamhet negativt.

Balasundaram upplever att hon är isolerad och att hon inte lyckats bredda sin verksamhet utanför Huddinge kommun. Hon har exempelvis inte fått någon kontakt med kultursekreteraren i Botkyrka kommun som gränsar till Vårby gård där hon bor och verkar. Hon misstänker att hon inte får kontakt med rätt personer på grund av sin bristfälliga svenska.

Balasundaram, som bott i Sverige sedan 1997, har varit minst sagt aktiv som kulturutövare. Förutom en dansskola som hon driver i samarbete med ABF i Huddinge sedan 2005 har hon arrangerat ett flertal festivaler i samarbete med internationella artister bosatta i Sverige och i utlandet. Hennes samarbete med ABF i Huddinge är ett intressant exempel på hur samarbetet mellan kulturaktörer i marginalen och studieförbunden trots goda avsikter ibland kan innebära ett hinder: Hennes dansskola, som bedrivs som nämnts inom ramen för Kultur- och bildningscentra i Vårby gård, administreras som ”nollcirklar”, vilket betyder att lokalerna för dansundervisningen får användas gratis. Dock innebär det också att Balasundaram, ”cirkelledaren”, inte får

något arvode från ABF. Hennes formella samarbetsavtal med ABF tillåter dock att hon tar betalt av eleverna, samtidigt som hon tilldelas resurser avsedda för föreningsutveckling.

I och med detta görs visserligen ett försök att markera Balasundarams professionella status, men samtidigt tyder behovet av specialavtal på att studieförbundens formella verksamhetsramar inte riktigt passar för en professionell konstnärlig verksamhet. I och med skillnaden mellan nollcirklar och regelrätt betalcirkelverksamhet reproduceras dessutom Balasundarams lägre status som "icke professionell". Balasundarams samarbete med ABF ökar således paradoxalt nog den osynlighet som är gemensam för henne och för andra kulturaktörer i marginalen.

Balasundaram som också har försökt bedriva dansundervisning i form av regelrätta studiecirklar i ABFs regi, menar att bristande kunskap om indisk dans skapar felaktiga förväntningar och motverkar det professionella resultat som hon eftersträvar. Kulturskolan och andra dansskolor i Stockholm har trots upprepade försök från Balasundarams sida inte kunnat erbjuda henne något jobb.

Balasundarams erfarenhet av ABFs lokaler i Vårby gård är ett intressant exempel på hur studieförbundens tillämpning av "integration till varje pris"-idén kan slå fel. Kultur- och bildningscentrum i Vårby gård där Balasundaram bedriver sin dansskola härbärgerar flera olika etniska kulturföreningar. Den deklarerade avsikten är att erbjuda en arena för möten över kulturgränserna och att på det sättet motverka en isolerad "kulturbevarande" verksamhet. För Balasundarams verksamhet innebär detta ofta kollisioner snarare än den önskade ömsesidiga respekten, eftersom de olika föreningarna bedriver olika typer av verksamheter/cirklar och har olika behov.²⁰ Balasundarams verksamhet administreras visserligen som studiecirklar men skulle alltså vara i behov av andra villkor i och med hennes professionella strävan. Intressant att notera är också att det tydliga prioriteringsområdet gällande bidrag, nämligen kulturverksamhet för barn och ungdom, inte gäller här. Trots att Balasundaram bedriver barn- och ungdomsverksamhet, som dessutom innebär många "möten över kulturgränserna" med elever från Indien, Sri Lanka, Bangladesh, Sverige, Ryssland, Polen och Brasilien, gäller inte just det kriteriet för studieförbund vars verksamhet har vuxna som målgrupp. Paradoxalt nog hindrar riktlinjer och praktiska åtgärder som syftar till en demontering av etniska kategorier här en verksamhet som är just gränsöverskridande.

Balasundaram pekar avslutningsvis på hinder som är svåra att kategorisera och komma åt. Hon menar exempelvis att de svenska artister som ges tillfällen att uppträda vid arrangemang som hon initierar inte bjuder tillbaka: enligt henne har de kontakter och har därmed lättare att få bidrag, men de delar inte med sig av dessa fördelar.

Karim Rashed, skådespelare och regissör boende i Malmö och med ursprung i Irak, har också han erfarenheter av hur segregation, byråkrati och bristande bedömningar kan drabba kulturaktörer i marginalen. Den regimkritiske Rashed flydde 1991 till Jordanien där han blev ledare för den internationella teaterfestivalen Jerash. År 1999 var han tvungen att fly vidare till Sverige. Väl i Sverige fick han höra från irakiska kulturarbetare om de stora hinder som väntade: "Här får man sälja falafel istället ...". Trots att Rashed tillägnade sig språket, knöt kontakter med

I och med skillnaden mellan nollcirklar och regelrätt betalcirkelverksamhet reproduceras dessutom Balasundarams lägre status som "icke professionell". Balasundarams samarbete med ABF ökar således paradoxalt nog den osynlighet som är gemensam för henne och för andra kulturaktörer i marginalen.

branschfolk och orienterade sig i det omgivande kulturlivet mötte han stora svårigheter. Även om han sedan ett decennium tillbaka har bedrivit en mycket intensiv verksamhet som domineras av internationellt utbyte, är det exempelvis svårt för honom att bli kvalificerad för kulturbidrag.²¹ De utbytesprojekt som Rashed lyckas genomföra räknas tydligen inte som konstnärliga. Till exempel har Rasheds Gränslösa teatern fått bidrag från Olof Palmes internationella center och från Sida men inte från Statens kulturråd. Det innebär att Gränslösa teaterns utbytesverksamhet betraktas och registreras som ett utvecklingsprojekt snarare än som ett konstnärligt projekt, och Rasheds egen konstnärliga verksamhet förblir osynlig.²²

Rashed berättar att det bara är i samarbete med svenska kulturarbetare som huvudsökande som han lyckats få kulturbidrag. Till exempel fick Teater Foratt 2003 stipendium samt bidrag från

Gränslösa teaterns utbytesverksamhet betraktas och registreras som ett utvecklingsprojekt snarare än som ett konstnärligt projekt, och Rasheds egen konstnärliga verksamhet förblir osynlig.

Svenska institutet och Konstnärskommittén för ett samarbete som de inledde tack vare Rasheds och Gränslösa teaterns förmedlade kontakter. Självsäger Rashed att han har gett upp när det gäller ansökningar. Han tycker att det känns lönlöst: "De svarar diplomatiskt, och sedan får man inget." Rashed har kontakter med olika internationella teaterfestivaler i Europa och i stora delar av arabvärlden, men Kulturrådet har inte visat intresse för detta.²³ På grund av ett nyckfullt bidragssystem kan han inte heller utnyttja

kontakterna till fullo. Teater Foratt fick tack vare Rashed stöd för ett utbyte med den palestinska teatergruppen Al-Hakawati. Däremot fick inte Gränslösa teatern stöd från Kulturrådet för att uppträda på en festival i Iran. Svenska institutet har stött ett pågående projekt, ett utbyte mellan irakiska och svenska konstnärer med resebidrag, men själva projektet väntar i skrivande stund på besked från Sida om medfinansiering.

ETNISKA FÖRENINGAR OM BYRÅKRATI, PRIVATISERING, SEGREGATION OCH KOMMERSIELLA INTRESSEN

EXEMPEL: **FUERZA DE LOS ANDES** och **NAV**. Kulturföreningen Fuerza de los Andes (Andernas kraft) som existerat sedan 1988 kan också vittna om konsekvenserna av de senaste decenniernas kulturpolitiska åtgärder både för den egna och för andra etablerade kulturföreningars verksamhet.²⁴

Enligt Tatiana Vega, kultursekreterare i föreningen, får Bolivianska riksförbundet ett årligt bidrag från ABF och Ungdomsstyrelsen baserat på föreningarnas redovisning av genomförda aktiviteter. Dessa pengar slussas sedan vidare till de enskilda föreningarna beroende på behov. Övriga medel som behövs, exempelvis i samband med gästspel från utlandet, måste samlas ihop på annat sätt. Bland annat söker man stöd och bidrag från Stockholms stad.²⁵

De medel som erhålls i samband med kulturarrangemang är dock mycket begränsade, och Vega menar att dessa har krympt ytterligare under de senaste åren. Det stöd som ibland beviljas för något arrangemang innebär att man inte får täckning för kringkostnader i samband med arrangemanget (till exempel resekostnader). Ibland är det byråkratiska regler som försvårar ansökningsprocessen, till exempel kommungränser. Om en aktivitet initieras av en lokalförening utanför Stockholms kommun och får stöd där, innebär det att det blir omöjligt att få stöd för andra aktiviteter som hör till samma arrangemang men som geografiskt äger rum inom Stockholms kommungränser.

Att anordna fester, vilket som tidigare nämnts numera ingår i många föreningars strategier för att samla in pengar och undvika komplicerade ansökningsförfaranden, är numera också svårare att göra på grund av ändrade regler för uthyrning av kultur- och fritidslokaler. Föreningar har inte längre förtur, då privata aktörer som kan betala för sig prioriteras.²⁶ Kommersiella intressen styr enligt Vega även själva verksamheten i lokalerna. Även villkoren för kulturarrangemang i samarbete med studieförbunden har enligt Vega försämrats. Hyran för studieförbundens lokaler har höjts för aktörer som inte är direkta samarbetspartners med förbundet, vilket har inneburit en minskning av organiserad föreningsverksamhet och en ökad splittring och fragmentering. Alternativet som står till buds innebär nämligen privata uthyreslokaler, eller att man träffas hemma hos varandra. Gamla tryckeriet i Alvik är exempelvis en lokal där flera arrangemang i Stockholmsområdet äger rum enligt Vega.²⁷ Lokalen är stor och inte lika dyr som exempelvis Solnahallen. Det händer att flera föreningar går samman och finansierar gästspel där.

NAV, Nätverket för afrikanska föreningar i Vantör, har erfarenhet av hur samarbetet mellan föreningar och Folkets hus kan fungera.²⁸ I deras fall innebär samarbetet både möjligheter och

hinder. NAV hyr en del av Nya Rågsveds Folkets hus och bedriver sin verksamhet där. Förutom sin sociala verksamhet är nätverket fokuserat på utövning och utbyte av afrikansk kultur.²⁹ Föreningarna som ingår i nätverket har tillgång till lokalerna utan kostnad, men deras verksamhet stör ibland husets grannar, de boende i det närliggande servicehuset.³⁰

Nya Rågsveds Folkets hus, som enligt tidigare nämnda ordförande strävar efter att utgöra en heterogen samlingsplats, tar varje tillfälle i akt för att förverkliga detta. Beroendet av ekonomiska transaktioner och samarbeten, på grund av minskat stöd från samhällssidan, innebär att Folkets hus inte alltid har råd att avböja samarbeten som kan vara problematiska.

NAV använder Folkets hus också som en plattform för nätverkets internationella utbyten. Föreningarnas medlemmar upprätthåller en ständig kontakt med kulturvärlden i sina hemländer via internet och andra personliga kontakter. NAV med Max

Beroendet av ekonomiska transaktioner och samarbeten, på grund av minskat stöd från samhällssidan, innebär att Folkets hus inte alltid har råd att avböja samarbeten som kan vara problematiska.

Muwuluzi som drivkraft har tack vare dessa kontakter lyckats arrangera en del konserter med artister från Afrika, dels i Nya Rågsveds Folkets hus, dels i Debasers lokaler vid Medborgarplatsen. De svårigheter med sådana arrangemang som NAV vittnar om liknar flertalet arrangörers som förekommer i denna rapport. Ekonomin är ett stort problem. Nätverket söker vis-

serligen pengar för dessa arrangemang genom Kulturförvaltningens integrationsstöd, till exempel Jalla, men detta kräver lång framförhållning. Tillfällen som kräver snabba beslut kan alltså inte utnyttjas. Dessutom är den eventuellt beviljade summan ofta otillräcklig.³¹ De flesta artister, i varje fall de som inte representeras av en agentur, kräver stora summor i förväg i handpenning, och även andra kostnader runt själva konserten och vistelsen kan bli höga. Privatkapital kopplas därför ofta in, vilket innebär stora ekonomiska risker. En del arrangörer förlitar sig på biljettförsäljning och återkallar arrangemanget om biljettintäkterna riskerar att bli för låga, men då riskerar arrangören själv sitt goda namn inför framtiden. När exempelvis Muwuluzi i NAVs regi arrangerade en konsert med den afrikanska artisten Iren Namubiru på Nya Rågsveds Folkets hus i augusti 2009, byggde detta på biljettförsäljning samt på att han satsade eget kapital. Arrangemanget gick med ekonomisk förlust och påverkar fortfarande NAV och Muwuluzis ork och möjligheter att fortsätta med liknande arrangemang. Arrangemanget i samarbete mellan NAV och Debaser var lättare att få till stånd eftersom privata sponsorer gick in med resurser till professionell marknadsföring, och eftersom lokalen är känd och centralt belägen till skillnad från den perifera förorten Rågsved.

Det är föga förvånande att segregationen mellan centrum och periferi påverkar möjligheterna för kulturaktörer i marginalen på ett negativt sätt, även när arrangemangens målgrupp tycks tillhöra periferin.

Migrationsmyndigheternas tidigare nämnda visumregler påverkar även NAVs verksamhet. Många artister som lever i exil i väst, liksom artister som råkar befinna sig på turné i Europa (vilket var fallet med den ovan nämnda Iren Namubiru), har redan ett giltigt visum och är relativt lätta att få in i landet. Arrangörer passar därför gärna på att ringa in dessa artister, vilket innebär en betydande begränsning av urvalet. I andra fall är den byråkratiska processen väldigt lång. Ibland måste långt framskridna planer skrotas på grund av ett negativt visumbesked.³²

De kontakter med artister i flera afrikanska länder som NAVs medlemmar sitter på, kontakter som är en förutsättning för den önskade internationaliseringen av kulturlivet i Sverige, tas således inte tillvara på grund av visumregler och brist på resurser.

Brasiliansk kväll i Mariakyrkan

Mhano Silvha & Band

Onsdag 18 november kl. 19.00

Mariakyrkan, Skogås

Skogåstorget 10

Biljett: 150 kr, 75 kr för studenter

Bokas på: www.huddinge.se/boka eller tfn 535 300 00
eller hos Information Huddinge, Kommunalvägen 28.

PRIVATARRANGÖRER OM EKONOMISKA RISKER OCH BYRÅKRATISKA BIDRAGSREGLER

EXEMPEL: **BUENAS IDEAS PRODUCCIONES** och **DAMOUR EVENT**. Karaktäristiskt för de privatarrangörer som jag varit i kontakt med för undersökningen kan sägas vara att de ofta måste ha en annan försörjning vid sidan av sin verksamhet samt att de drivs av fler skäl än enbart ekonomisk vinning och att de därför tar stora ekonomiska risker. Karaktäristiskt är också att privatarrangörer ofta har goda kontakter med föreningslivet vars medlemmar utgör deras potentiella kunder och informationskanaler.

Arrangören Christian Melos och Buenas Ideas Producciones målgrupp är den latinamerikanska diasporan i Sverige. Melo arbetar också som fritidspedagog inom ramen för "Ungdomens hus 1200 kvadrat" i Göteborgsförorten Västra Frölunda, och dessutom är han musiker i bandet Amanecer. Han beskriver en tuff verklighet för sin verksamhet. Tack vare flera utlandsturnéer som han arrangerat med bandet har han fått många kontakter med utländska arrangörer och band vilket resulterat i ännu fler turnéer och utbyten.³³ Melo samarbetar också med andra arrangörer i Sverige.³⁴ Men trots kontakter och gedigen erfarenhet innebär internationellt utbyte som vi sett stora svårigheter.

Av ekonomiska skäl anordnas konserter ofta på icke-traditionella, icke-etablerade konsert-hallar eftersom andra lokaler är alltför dyra. Dessa alternativa lokalers olika brister och ibland även tvingande paketerbjudanden uttraderar dock ofta vinsten med en relativt billig lokalhyra.³⁵ De höga biljettpriser som detta resulterar i, hindrar i sin tur en stor publiktillströmning. Även andra faktorer bidrar till höga biljettpriser. Ett lägre publikunderlag i Göteborg gör det svårare att få tillräckligt med publik till alternativa arrangemang.³⁶ Sponsorer är därför försiktiga och biljettintäkterna förväntas täcka alla utgifter. De höga priserna skrämmer bort publiken och gör arrangörsrollen till ett högriskprojekt. Särskilt kostsamma är turnéer med besök från Latinamerika. Att ordna utbyte med band från kontinenten är däremot mycket billigare och lättare att hantera.

Arrangörerna blir alltmer försiktiga, arrangemangen blir glesare och ställs ibland in. Det handlar kort sagt om en ond cirkel som är svår att bryta.

De ekonomiska svårigheterna vittnar om att utbyten som privatarrangörer i marginalen söker åstadkomma är svåra att genomföra om rena ekonomiska villkor ska gälla. Buenas Ideas Producciones anpassar sin organisation för att komma runt vissa byråkratiska hinder för sina kulturarrangemang och pendlar därför mellan två olika strukturer.

Vissa aktiviteter körs genom bolaget Buenas Ideas Producciones och andra genom föreningen Amanecer, beroende på vad som är mest fördelaktigt. Som förening går det exempelvis att

söka bidrag vilket inte går att göra via bolaget; samtidigt är det billigare att pressa skivor och hyra lokaler via bolaget. För- och nackdelarna tar enligt Melo ut varandra: Föreningen som möjliggör bidragsansökningar medför momsskyldighet. Detta slipper man som bolag, samtidigt som bolaget inte kan ta emot bidrag.

Melo önskar att det skulle finnas ett företag inom kulturbranschen som kunde stödja utbytesinitiativ, och önskar sig en koordinator som hjälper till med det praktiska kring arrangemangen. En statlig förlustgaranti för utbytesprojekt istället för bidrag skulle enligt honom kunna verka stimulerande för sådana initiativ: "Annars tappar man modet och satsar på det lilla här hemma...". Melo anser också att man borde förenkla ansökningshandlingarna samt proceduren kring arbetstillstånd och skatteregler i samband med internationella utbyten.

Sara Sjöberg, ansvarig bakom **Damour Event**, vittnar även hon om att internationell utbytesverksamhet är ekonomiskt riskfylld och därmed svår att upprätthålla under en längre tid. Sjöberg som bor i Kungälv driver Damour Event sedan 2007. Hon arrangerar konserter med artister från arabvärlden, men driver även en liten syfabrik.³⁷ Syfabriken innebär en ekonomisk säkerhet för de riskfyllda musikarrangemangen. Sjöberg har däremot inte sökt bidrag eller stöd från någon statlig eller kommunal institution.

Efter ett flertal välbesökta festarrangemang med i Europa bosatta arabiska artister under 2007 lyckades Sjöberg arrangera en konsert med Kazem El Saher från Irak, en megastjärna i Mellanöstern.³⁸ Konserten arrangerades i Liseberghallen i Göteborg och var enligt Sjöberg en framgång med cirka 1500 besökare. 2009 försökte Sjöberg upprepa succén, men tvingades backa ur på grund av ett för litet antal sålda förköpsbiljetter. I februari 2010 arrangerade Damour Event en konsert med Fares Karam på Mässans lokaler i Göteborg (Gothia Arena). Publiken bestod av cirka 800 personer – ett alltför litet antal för att gå med vinst eller ens jämnt upp. Även konserten på Colosseum i Stockholm som Sjöberg samarbetade med gick med förlust på grund av en alltför liten publikkapacitet och för låga biljettintäkter i förhållande till utgifterna. Sjöberg vars artistkontakter i arabvärlden är omfattande, är dock övertygad om att artistutbyten med arabvärlden, vilket är Damour Events specialitet, behövs och att det finns en stor potentiell publik för arrangemang av detta slag. Det är därför hon fortsätter att bedriva verksamheten trots de svåra ekonomiska omständigheterna.

Som förening går det exempelvis att söka bidrag vilket inte går att göra via bolaget; samtidigt är det billigare att pressa skivor och hyra lokaler via bolaget. För- och nackdelarna tar enligt Melo ut varandra: Föreningen som möjliggör bidragsansökningar medför momsskyldighet. Detta slipper man som bolag, samtidigt som bolaget inte kan ta emot bidrag.

SAMARBETE MED INSTITUTIONER: BRISTANDE PERSONRESURSER, DOMINANS OCH KONKURRENS

E XEMPEL: GÖTEBORGS KONSERTHUS och EN KULTURFÖRENING

Ett positivt exempel på tillämpningen av Kultur i Västs satsning på samarbeten mellan kulturinstitutionerna och det fria kulturlivet i regionen är Världen på Konserthuset i Göteborg. Sedan 2005 ansvarar Lars Nyström för "Konserthusets mångkultursatsning" som startade tack vare Kultur i Västs medvetna linje. Första året subventionerades Konserthusets program "Kultur i exil" av Kultur i Väst med syftet att inspirera fler liknande samarbeten.³⁹ Nyström arrangerar numera konserter med artister från olika geografiska områden, och målgruppen för dessa arrangemang är diasporagrupper från samma områden. Avtalen görs upp med artisternas agenturer, och tips om artister och hjälp med kontakter får Nyström inifrån diaspororna. Han får även hjälp med marknadsföring, till exempel genom att medverka i intervjuer och reportage i de lokala radiokanalerna som ofta har en rak kommunikationskanal till målgruppen.

Nyström har också ingått ett samarbete med Riksteatern kring arrangemangen och med aktörer verksamma inom musikbranschen. Bland andra nämner han kontakter inom Riksteatern och med Selam och andra i regionen verksamma arrangörer som den tidigare nämnda Christian Melo och Wama. Han är även mottaglig för tips på potentiella arrangemang från informanter utanför kultursektorn.⁴⁰ Enligt Nyström har ryktet om Konserthusets speciella intresse spridit sig, och en del artister hör idag av sig direkt till honom.

Samarbetet mellan Göteborgs Konserthus och det fria kulturlivet i regionen har således antagit olika former: Konserthusets egna arrangemang, samarrangemang med kulturföreningar, och arrangemang som kulturföreningar själva står för. Målet är dock arrangemang där Konserthuset är åtminstone medarrangör. Konserthuset har en budget på 600 000 kr för programmet Världen på Konserthuset, och ibland får man extra stöd från de internationella artisternas kulturministerier som subventionerar en del av arrangemangen. Nyström ser positivt på att offentliga medel används för detta ändamål, och menar att det är viktigt att även ha råd att misslyckas ibland. Personresurserna för dessa arrangemang är dock för magra, och det är mycket som inte hinns med. Till exempel kan Nyström tänka sig att samarbeta med andra arenor i Göteborg såsom exempelvis Musikens hus, men han har ännu inte haft tid att utveckla detta.

De samtal jag hade med flera kulturaktörer i Storgöteborg tyder på att Konserthusets satsning inte är allmänt känd. Mer personresurser och marknadsföring skulle kunna innebära möjligheter för fler kulturaktörer i marginalen att agera utan alltför stora ekonomiska risker.

Lars Nyström menar att Världen på Konserthuset kan fungera som förebild för fler institutioner. Han anser att Konserthuset i Stockholm ligger efter. Däremot går Riksteatern i bräschen för liknande samarbeten. De stora artisterna som Nyström tar till Konserthuset i Göteborg uppträder sedan i Stockholm i Riksteaterns regi. Riksteatern har enligt Nyström tagit över Rikskonserterns uppdrag för att få ut "den typen av musik". Även Selam samarbetar med Nyström på ett liknande sätt.

Samarbeten av denna karaktär är dock inte problemfria. Södra teatern och ReOrient-arrangemang av liknande karaktär får som tidigare nämnts kritik av dem som man väntar sig skulle kunna vara målgruppen för dessa arrangemang. Tatiana Vega och flera med henne bekräftar Öst-erlinds kritik av ReOrient. De menar att satsningen på "etnomusik" snarare innebär ett hinder än en tillgång. Södra teatern och ReOrient utgör enligt Vega visserligen en arena för internationella megaartister, inte minst från Latinamerika, men deras konserter är enligt Vega exkluderande. Informationen når inte den stora latinamerikanska diasporgruppen. De subventionerade biljettpriserna gör det också svårt för privatarrangörer, som är beroende av höga priser för att täcka sina utgifter, att tävla på lika villkor. Konsertlokalerna är dessutom för små för att erbjuda plats för alla intresserade, och många blir frustrerade över att ha gått miste om unika uppträdanden av folkkära artister. Vega förespråkar istället bättre samarbeten mellan kulturinstitutioner och fria kulturaktörer – "Göteborgsmodellen" – men det saknas fortfarande en infrastruktur som kan reglera och etablera kontaktytor mellan institutionerna och kulturaktörer i marginalen.⁴¹

THE NEW &
HOTTEST NIGHT SPOT
IN STOCKHOLM:

Saturday
28th NOV

AFRICAN VILLAGE

Special Guests
Artists:

Each & Every Saturday

5th DEC
DJ Ashman
MC SLIM

Ta Keon

Iseh Matata

(Germany/Kenya)

Matt Ragg

(Germany/Nigeria)

Lover Dee

(Swe/Uganda)

Dj's Mohawk

& Richie

Dancehall Reggae Vs AfroBeat, HipHop

Kampala, Kingston, Abuja, Dakar, Banjul, Nairobi.

Special Night

VENUE @ RESTURANG MISS YAN
2 BAR & 2 DANCEFLOOR

5-8 MIN FROM T-CENTRAL STATION

OPEN HRS 21-03 ID:20 ENTRY/100 KR

AD: BÄLLSTAVÄGEN 8 - ASKÄNGSBACKEN 2

Blue Line/ PENDELTÅG SUNDBYBERG,

UPPGÅNG LANDSVÄGEN,

GÅ 5 MIN MOT BÄLLSTA BRO, FÖRBI GRAND GARBO

info@clubafriquesthlm.se, music@casvibex.com

Call: +46 (0)73 716 75 82

CHAKULA

"Don't be in
a hurry to swallow when
chewing is pleasure"

Partnership 28, 112 37 Stockholm, Sweden 08 73 71 67 58
www.chakula.se

SLUTORD

Som antyds i den inledande sammanfattningen bör detta projekt betraktas som pågående snarare än som avslutat. Trots sin livaktighet och mångfald tycks transnationell kultur i marginalen vara frånvarande i det offentliga rummet. Utifrån vittnesmål som dokumenterats i denna rapport tampas kulturaktörer i marginalen med svårigheter av skiftande karaktär. En del av dessa är djupt förankrade i ideologiska mönster eller präglade av samhälleliga omställningar och kräver därför, förutom insikt, radikala och strukturella åtgärder. Nyfikenhet och intresse från det svenska samhällets sida inför de kulturella uttryck som transnationella diasporor åstadkommer, är en förutsättning för deras synliggörande och inkludering i majoritetssamhället.

Noter

1. Jag har dock även kommit i kontakt med informanter i exempelvis Umeå, Östersund och Eskilstuna.
2. Demokrati i detta sammanhang innebär att den planerade verksamheten skall nå "regional och social spridning", att den skall "stimulera till mångfald, samhällsengagemang och opinionsbildning" och att organisationen och verksamheten skall "vila på demokratisk grund". Jämställdhet mellan könen "skall genomsyra hela verksamheten", vilket innebär jämställd representation i organisationen samt en jämställdhetsplan. Jämlikhet mellan olika sociala och kulturella grupper innebär i praktiken att verksamheten gynnar mångfalden genom att arbeta med integrationsfrågor, och att erbjuda mötesplatser och "tillgänglighet för funktionshindrade" innebär att verksamheten strävar efter att anpassa sig till olika funktionshinders behov.
3. Dessa åtgärder vidtogs enligt Mijatovic trots att flertalet av kulturföreningarnas "kulturbevarande" del under 1990-talet inte längre utgjorde kärnan i verksamheten. Flera informanter bekräftar denna observation, och berättar om en verksamhet över kulturgränser. Se exempelvis Tatiana Vegas redogörelse rörande en boliviansk kulturförening i bilagan.
4. Se <<http://www.abf.se/goteborg/?PortalPagel=7383&preview=-987188398>>
5. Studieförbunden får enligt Axelsson 900 000 kr av totalt 32 miljoner i budget för dessa arrangemang.
6. Musikverksamheten inom ABF i Göteborg omfattar enligt Ohlsson 70 000 timmar om året.
7. Kultur- och bildningscentrum i Vårby gård är enligt dess verksamhetsansvariga Carin Forsberg ett resultat av ett inspirerande utbyte mellan ABF Huddinge och ABF Göteborg. Det finns ett 30-tal lokaler i Angereds centrum som är en del av ett motsvarande kultur- och bildningscentrum i ABF Göteborgs regi. I Västra Frölunda finns ytterligare sex lokaler som alla kan användas gratis av föreningarna.
8. Forsberg berättar exempelvis om familjefester bland eritreaner och marockaner som ägde rum samtidigt och som möjliggjorde möten och utbyten av allt ifrån matrecept till danssteg: "Det blev naturligt tack vare att de fanns på ett och samma ställe."
9. Ohlsson poängterar dock att det är de vita stadsdelarna som är segregerade, medan de icke-vita förorterna tycks vara mer öppna för blandningar av olika slag.
10. Se Folkets hus och parkers hemsida: <<http://www.fhp.nu/Hem/Om-oss/>>
11. Enligt Hoffman har anslaget minskat från 3,5 miljoner kr 2009 till 1,5 miljoner kr 2010 och enligt uppgift 0 kr 2011.
12. Föreningen finns dock kvar tillsammans med en stiftelse som äger aktiebolaget, och som kan starta en ny förening och förestå lokalen i händelse av konkurs.
13. Aldo Iskra har undersökt frågor om validering, rekryteringsfrågor och personalsammansättning på kulturområdet i Region Skåne, och slutsatserna har samlats i rapporten *Ökad mångfald – 16 förslag om scenkonst och publikarbete i Skåne*, 2009.
14. Se exempelvis Carin Forsbergs redogörelse i bilagan.
15. Efter att ha identifierat muslimer som en marginaliserad grupp fick Wama event och kommunikation en möjlighet att med hjälp av medel från Framtidens kultur utveckla projektet "En modell för publikutveckling på svenska kulturinstitutioner", se <<http://www.wama.se>>
16. Exempel på sådana institutioner är Röda sten, Blå stället, Konserthuset och Musikens hus.
17. Den enda som enligt Österlind lyckats bli en självständig musikproducent efter ett ReOrient-samarbete är Selams Teshome Wondimu. Han observerade, knöt vänskapskontakter och såg till att få hjälp med ansökningar. Med hjälp av ekonomiskt stöd fick han därefter igång en egen verksamhet, men han är enligt Österlind det enda exemplet.

18. Donoso har tio års erfarenhet bakom sig av konstutställningar på Väsby konsthall och från Infra City och även som kurator på Liljevalchs konsthall. Se en fullständig redogörelse för Donoso i bilagan.
19. De kulturbyråkrater som Balasundaram omnämner är Susanne Rundberg på Länsmusiken och Carin Forsberg på ABF i Stockholm.
20. Ibland krockar dansskolans verksamhet med andra föreningsars, vars aktiviteter störs av dansskolans elever – de flesta av dem barn. Det har uppstått konflikter kring krav från de konkurrerande verksamheterna att barnen håller sig till ett begränsat utrymme, vilket har lett till klagomål och hot om avhopp.
21. Rasheds egen teatergrupp Gränslösa teatern turnerade i Irak 2007 under pågående inbördeskrig. Där samarbetade de med en lokal grupp och producerade tillsammans fem barnpjäser som framfördes hela 55 gånger med tillhörande workshops. De turnerade runt om i Bagdad och räknade en publik på över 7000 barn.
22. Informanter med insyn i Malmös kulturliv såsom kulturutredare Aldo Iskra och Gustavo Nazar från Malmö stad känner exempelvis inte till Rashed.
23. Rashed har kontakter med teaterfestivaler i Karthago i Tunisien, Kairofestivalen och Amman teaterfestival i Jordanien.
24. Bolivianska riksförbundet består av 24 föreningar vars medlemmar representerar 22 olika nationaliteter.
25. Till exempel Jalla, Projektstöd och Projektstöd till internationellt kulturutbyte och EU-projekt, se <<http://www.kultur.stockholm.se>>
26. Tatiana Vega berättar att väntetiden vid bokning av en lokal kan vara upp till 6 månader.
27. Se redogörelse för Gamla tryckeriet i bilagan.
28. I nätverket som är en lös sammanslutning ingår cirka 20 föreningar och totalt 1600 medlemmar, alla från Vantör, och enligt nätverkets ordförande Maximilian Muwuluzi ingår främst medlemmar med ursprung i Somalia, Eritrea och länder i Nordafrika.
29. Förutom läxhjälp, sjukvårdsinformation och handledning kring arbetslivsfrågor bedriver nätverket ett projekt med målet att starta ett dagcenter för afrikaner i området. Projektet har beviljats medel från Äldrenämnden i Stockholm.
30. Chapeaux De Guinée, en trumgrupp som använder utrymmet som replokal, är en sådan för servicehuset störande verksamhet.
31. Jalla har exempelvis 50 000 kr som maximalt belopp.
32. En planerad konsert med en afrikansk artist fick på grund av visumreglerna ställas in och i stället genomföras med lokala artister och för lägre biljettpriser.
33. På detta sätt har Melo under det senaste decenniet lyckats arrangera Sverigebesök med chilenska band som Barrio Latino (2002) och chilenska folkmusikgruppen Illapu (2001 och 2009), och egna uppträdanden i parken Aconcagua i Quillota, Chile, inför en publik på 25 000 betalande besökare.
34. Till exempel José Sepulveda från Stockholm och Wama som arrangerade stora händelser i Göteborg under Eid 2008 och 2009 i samarbete med Göteborgs konserthus.
35. I paketerbudandet från sportallen Gothia Arena ingår exempelvis inte ljud- och ljusutrustning, vilket därmed blir en extra utgift för arrangören. Samtidigt binder arrangören sig till att köpa matjänst av hyresvärderna vilket innebär att arrangören går miste om de småpengar som en egen mat- och dryckförsäljning kan inbringa. Melo beskriver flera för- och nackdelar med de olika konsertlokalerna i Göteborg: Liseberghallen är mycket dyr, saknar kök och man får inte arrangera fester i samband

med konserter. Brewhouse är en bra lokal, och har dessutom bra ljus och ljud som ingår i priset, men tar bara in 900 personer som trots relativt höga biljettpreiser inte täcker kostnaderna för lokalen. Vad gäller Mässhallen är grundhyran på 100 000 kr utan ljud och ljus, men den tar in 3000 personer och är mycket centralt belägen. Scandinavium är lika dyr, och tar in ännu fler – 10 000 personer. Nefertiti slutligen är en bra lokal för små grupper, medan Musikens hus inte är speciellt dyr – 7000 kr i grundhyra – men de tar bara in max 400 personer.

36. Till exempel hade det populära chilenska sjuannabandet La Notche som kom till Sverige genom en annan arrangör (DJ Mendez) en lyckad konsert i Solnahallen i Stockholm den 19 december 2009. Deras konsert på Brewhouse i Göteborg ett par dagar senare gick inte lika bra ekonomiskt på grund av lågapublikiffror.
37. Damour Event anordnar enligt den egna hemsidan <www.damour.se> "the best Arabic events in Scandinavia". Arrangemangen marknadsförs genom hemsidan där man även kan föreslå artister.
38. Kontraktet skrevs med hans artistagentur Rotana i Libanon.
39. Från 2006 och fram till idag har Lars Nyström producerat flera konserter med samarbeten som underlag. Under 2009 har Nyström arrangerat 9 olika konserter inom ramen för det som kallas "Världen på Konserthuset". Lika många konserter tror han att det blir 2010. Lars Nyström understryker att dessa arrangemang inte inbegriper vänsterländsk konstmusik eller klassisk musik med utländska dirigenter eller solister. Exempel på lyckade arrangemang är en "fantastisk argentinsk tango-orkester" med arrangörer från Schweiz, iransk hiphop med exiliranier från USA och Holland; arrangemang kring Balkanmusik planeras, och även ett samarbete med en romsk musikarrangör är på gång.
40. Nyströms kontaktlänkar till för honom okända artister utanför västvärlden är exempelvis ägare till gatukök och bussförare samt kontaktpersoner inom ABF.
41. Till exempel berättar Vega om ett nytt initiativ som Fuerza de los Andes ingår i, mellan Dansens hus och ett antal olika kulturföreningar. Vega poängterar dock att Fuerza de los Andes ingår i detta samarbete enbart tack vare tidigare kontakter med en viss projektledare.

Mångkulturellt centrum

